

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: primárního vzdělávání

Studijní program: Učitelství pro ZŠ

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Hudební výchova v 1. třídě základní školy - náměty pro činnosti v Hv

Musical education in 1 st class of primary school – topics
for activities in lessons of musical education

Musikerziehung in der 1. Klasse der Grundschule -
Themen für Tätigkeiten in ME

Autor: Romana Kindlová

Podpis:

Křelinova 55/I

463 43 Český Dub

Vedoucí práce:

PaedDr. Zbyněk Prokeš, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
63	0	0	2	35	4

V Liberci dne: 9. 12. 2011

**TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

461 17 LIBEREC 1, Studentská 2 Tel.: 48535 2515 Fax: 48535 2332

Katedra primárního vzdělávání

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant)	KINDLOVÁ Romana
Adresa:	Mírové sídliště 84/IV, Český Dub
studijní obor (kombinace):	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Název DP:	Hudební výchova v 1. třídě základní školy - náměty pro činnosti v Hv
Název DP v angličtině:	Musical education in 1 st class of primary school – topics for activities in lessons of musical education
Vedoucí práce:	PaedDr. Zbyněk Prokeš, Ph.D.
Termín odevzdání:	leden 2010

Pozn: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 5. listopadu 2008

.....

děkan

.....

vedoucí katedry

Převzal (diplomant):

Datum:

Podpis:

- Název DP: Hudební výchova v 1. třídě základní školy - náměty pro činnosti v Hv
- Vedoucí práce: PaedDr. Zbyněk Prokeš, Ph.D.
- Cíl: Prezentovat vlastní náměty činností v hodinách hudební výchovy v 1. třídě základní školy. Na základě realizace vybraných námětů v praxi posoudit a zhodnotit, které z nich výrazně přispívají k naplnění očekávaných výstupů stanovených RVP ZV.
- Požadavky: Souvislosti s tématem DP prostudovat v odborné literatuře. Zevrubně se seznámit s RVP pro základní vzdělávání zejména pak s obsahem vzdělávacího oboru hudební výchova pro 1. stupeň ZŠ. V rámci zpracovávání tématu charakterizovat jednotlivé hudebně výchovné činnosti a vytvořit obsahový rámec předmětu pro 1. třídu základní školy. V praktické části prezentovat vlastní náměty pro práci v HV, účinnost některých z nich ověřit v praxi a zhodnotit, které z nich výrazně přispívají k naplňování vytčených cílů.
- Metody: metoda analytická (syntetická) - analýza učebních dokumentů (RVP ZV, ŠVP, užívané učebnice) metoda pozorování
- Literatura: Daniel, L.: Metodika hudební výchovy. UP, Olomouc 1992. ISBN 80-7067-098- 3
- Hudební výchova – časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní.
- Herden, J.: Hudba jako řeč. Scientia, Praha 1998. ISBN 80-7183-126-3
- Pecháček, S., Váňová, H.: Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ. 2. vyd., Karolinum, Praha 2001.
- RVP pro základní vzdělávání. VÚP, Praha 2005
- Sedlák, F.: Didaktika hudební výchovy 1. SPN, Praha 1985.
- Sedlák F.: Psychologie hudebních schopností a dovedností. Supraphon, Praha 1989. ISBN 80-7058-0730-9
- Tichá, A.: Učíme děti zpívat. Portál, Praha 2005. ISBN 80-7178-916-X
- Učebnice a metodické příručky pro 1. stupeň ZŠ.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 9. 12. 2011

Podpis:

Hudební výchova v 1. třídě základní školy - náměty pro činnosti v Hv

Romana Kindlová DP 2011 Vedoucí diplomové práce: PeaDr. Zbyněk Prokeš, Ph.D.

Resumé: Tato diplomová práce je zaměřena na výuku předmětu hudební výchova v 1. ročníku základní školy. Aktivita uvedené v této práci rozvíjejí některé schopnosti a dovednosti, jež žáci v tomto předmětu používají. Zmíněné dovednosti se dají využít i v jiných předmětech, např. v českém jazyce nebo tělesné výchově (rytmizace, artikulace, správné dýchání, držení těla, pohybové schopnosti). Práce nabízí také konkrétní náměty pro činnosti doplněné metodickými návody, které u žáků rozvíjejí některé klíčové kompetence dané Rámcovým vzdělávacím programem. Je možné jich využít i při realizaci některých průřezových témat určených tímto dokumentem.

Klíčové pojmy: hudební výchova v 1. ročníku ZŠ, výuka hudební výchovy, náměty pro činnosti v Hv

Music education in the 1st grade at primary school - ideas for activities

Abstract: This thesis is aimed at teaching Music in the 1st year of elementary school. The activities listed in this paper develop some abilities and skills that students used in this article. These skills can be used also in other subjects, such as the Czech language and physical education (rhythm, articulation, proper breathing, posture, motor skills). The work also offers specific suggestions for activities completed in methodological instructions, that the students develop some of the key competencies of the General educational program. It is also possible to use them in the implementation of certain cross-cutting themes for this document.

Key words: Music in the 1st grade at primary school, teaching music, suggestions for activities in music education

Musikerziehung in der 1. Klasse der Grundschule - Themen für Tätigkeiten in ME

Resümee: Diese Diplomarbeit ist auf Unterricht von Lehrfach Musikerziehung in der 1. Klasse der Grundschule gerichtet. Die in dieser Arbeit genannten Aktivitäten entwickeln einige Wissen und Können, die die Schüler in diesem Lehrfach benutzen. Genanntes Können lässt sich auch bei anderen Lehrfächern auszunutzen, z.B. bei der tschechischen Sprache oder dem Sportunterricht (Rhythmik, Artikulation, richtige Atmung, Körperhaltung, Bewegungsfähigkeiten). Die Arbeit bietet auch konkrete Themen für Tätigkeiten an, die um Verfahrensinstruktionen ergänzt sind, die bei Schülern einige Schlüsselkompetenzen gegebene durch Rahmenfortbildungsprogramm entwickeln. Man kann sie auch bei Realisation von einigen durch dieses Dokument festgelegten Querschnittthemen ausnutzen.

Schlüsselbegriffe: Musikerziehung in der 1. Klasse der Grundschule, Musikerziehungsunterricht, Themen für Tätigkeiten in Musikerziehung

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Hudba a její význam.....	8
3. Hudební výchova.....	10
3.1 Vzdělávací obsah oboru hudební výchova v 1. ročníku ZŠ	11
4. Vývoj dítěte ve vztahu k hudbě.....	19
5. Poznatky z praxe.....	24
5.1 Hudební výchova v 1. ročníku ZŠ – ŠVP ZŠ Český Dub a ZŠ Vrchlického, Liberec (ZŠ s počítačovým zaměřením).....	27
6. Námety na praktické činnosti v hodinách Hv pro 1. ročník ZŠ.....	31
6.1 Vokální činnosti.....	33
6.2 Instrumentální činnosti.....	42
6.3 Hudebně pohybové činnosti.....	46
6.4 Poslechové činnosti.....	50
7. Závěr.....	59
8. Seznam použité literatury.....	61
8.1 Internetové zdroje.....	63
 Příloha č.: 1.....	 1
Příloha č.: 2.....	2
Příloha č.: 3.....	4
Příloha č.: 4.....	10

1. Úvod

Diplomová práce je zaměřena na Hudební výchovu v 1. ročníku ZŠ – náměty pro činnosti v Hv. Toto téma jsem si vybrala proto, že je velmi rozsáhlé a nabízí spoustu námětů k zamyšlení. Výuka v 1. ročníku ZŠ je sama o sobě velmi specifická, protože do školy přicházejí děti s různorodým rozsahem schopností a dovedností, z odlišných rodin a výchovného prostředí a v neposlední řadě i z jiných etnických skupin. Navíc se během jediného školního roku mění z dětí nedotčených vzděláváním v žáky základní školy. Pro učitele v dnešní době mnohdy nesnadný úkol.

Cílem práce je vytyčení významu hudby v životě člověka a faktorů ovlivňujících vztah jedince k vlastním hudebním činnostem. Dále pak stanovení obsahového rámce a rozsahu hudebních schopností a dovedností, se kterými by měl žák ukončit první rok svého vzdělávání. Učitelům by pak tato práce měla přinést inspiraci, usnadnění jejich každodenní přípravy, zpestření práce v jednotlivých hodinách pomocí námětů na praktické činnosti a hry použitelných ve výuce a motivovat žáky k dalšímu studiu.

Ve své praxi jsem se mnohokrát přesvědčila, že při počátku vzdělávání je velmi důležité k tomuto procesu získat kladný vztah. Je nutné děti zaujmout a naučit je vše potřebné ještě v době, kdy jsou lačné po nových poznatcích a do všech aktivit se pouštějí s vervou vlastní všem dětem. Již v 1. ročníku základní školy je potřeba rozvíjet v dětech kladný vztah ke všem školním předmětům, protože komplexně rozšiřují vzdělání a rozvíjejí naši osobnost.

2. Hudba a její význam

„Hudba je vyšší zjevení než všechna moudrost a filozofie.“

Ludwig van Beethoven

„Hudba je jako moře. Stojíme na jednom břehu a vidíme daleko, ale druhý břeh spatřit nemůžeme.“

H. Sienkiewicz

Hudba je organizovaný systém zvuků. Výběr zvuků, jejich uspořádání a rytmické členění určují funkci, kvalitu a estetické působení hudby, které se navíc váže na historicky proměnná pravidla a dobový vkus. Existuje mnoho různých teorií o vzniku hudby. Protože však nenalézáme přímé důkazy, bývají tyto názory částečně spekulativní. Jeden z nich hovoří o vzniku hudby jako napodobování ptačího zpěvu, respektive zvuků přírody obecně. Její povaha by tedy byla mimetická. Pro tento pohled hovoří pojetí hudby v některých primitivních kulturách. Další názor pojednává o jejím vzniku jako o doprovodu společné práce – rytmus zpěvu či hrdelních zvuků měl udržet společné pracovní tempo. Poslední z uvedených názorů popisuje vznik zároveň s řečí. Dokladem této teorie mohou být některé tónové jazyky, jako například čínština, kde význam slova či celé věty vyjadřujeme melodií řeči. Ačkoliv pro žádnou z těchto teorií neexistují nezvratné důkazy, navzájem se nevylučují. V různých kulturách můžeme nalézt odlišné zdroje vzniku hudby, proto se můžeme domnívat, že platí více než jedna z teorií.

At' se pravda nachází kdekoliv, je jasné, že hudba člověka provází již od počátku jeho existence. V pravěku měla hudba význam v oblasti komunikace a dorozumívání, ale také jako prostředek pro spojení s božstvem, či jako součást léčebných obřadů. Lidé si vyráběli primitivní kostěné či dřevěné nástroje a později se hudba společně s tancem stala také zpestřením

každodenního života. V antice byl význam hudby zdůrazňován vzhledem k rozvoji lidské osobnosti. Pythagorejci ji používali k psychoterapii, Platón hudbu spojoval s lidskou ušlechtilostí, která je tímto vedena k poznání krásy. Aristoteles tvrdil, že člověk má vrozený smysl pro rytmus a melodii, že hudba pomáhá člověku oprostit se od tísnivých psychických stavů. Proto si antičtí filozofové cenili významu hudby převážně v mravní výchově. V současné době na antické myšlenky navazuje muzikoterapie, která pomocí svých disciplín – psychologie hudby, hudební estetiky a hudební sociologie – dokazuje, že hudba působí na vývoj jedince velmi mocně a všestranně, jak po stránce psychické, tak i fyzické.

Hudba se předává z generace na generaci a její tradice a odkaz je velmi silný. V životě lidstva zaujímá výjimečnou úlohu, neboť je prostředkem pro vyjádření našich emocí, potřeb, přání, stává se symbolem a spojující silou. Příkladem může být husitský chorál jako symbol husitské revoluce, či Blahoslavova Muzika, první teoretická kniha o hudbě. Také nelze přehlédnout pedagogický odkaz J. A. Komenského, jenž vysoce vyzvedává význam hudby převážně v prvních měsících lidského života. Beethovenova Óda na radost nás naladí optimisticky, Verdiho Requiem naopak rozesmutní.

Dnes však žijeme v hektické době plné stresu a na hudbu máme pramálo času. Díky sdělovacím prostředkům jsme dennodenně zahlcováni novými informacemi, a také množstvím hudby, ze které si málokdo z nás umí vybrat. Stávají se z nás pouzí konzumenti, posluchači, kteří již hudbu netvoří, nepěstují a neposlouchají pro radost. Proto také hudbě tak málo rozumíme. Přitom nám však může navodit pocity uvolnění i oproštění se od každodenních problémů, uleví od stresu. Pokud budeme hudbě naslouchat a snažit se jí porozumět, může se opět stát prostředkem vzájemné komunikace.

Z těchto poznatků je zřejmé, že hudba má pro lidstvo zejména historický a společenský význam. Zastává tři nejdůležitější funkce: estetickou,

která přináší jednotlivci estetický prožitek a formuje převážně citovou stránku lidské osobnosti, dále pak etickou, formující mravní profil jedince a schopnost empatie, a v neposlední řadě také funkci terapeutickou, jež jedince podněcuje, přispívá k jeho duševní pohodě a pomáhá mu se vyrovnat se stresem a konfliktními situacemi dnešního světa. Vliv hudby na život jedince je tedy velmi příznivý, proto bychom k jejímu poslechu či reprodukci měli vést i naše děti. To je odkaz, který by měl být předáván nejen ve výchově rodinné, ale také ve výchově předškolní a školní, tedy v době, kdy se utváří osobnost jedince. Vývoj osobnosti dítěte je totiž neodmyslitelně spojen s vývojem hudebním, který spoluutváří duševní schopnosti, senzomotorické reakce, duševní a poznávací procesy, představy, rozvíjí paměť i fantazii.

3. Hudební výchova

Jak jsme již uvedli, dnes jsme díky sdělovacím prostředkům a rychlému vývoji techniky doslova zahlcováni hudbou, ze které si neumíme vlastními silami vybrat. Chybí nám jasná kritéria. Dostáváme se do podobných situací, jako člověk, který je přítomen rozhovoru v cizím jazyce. Jsme schopni rozlišit náladu rozhovoru, ale nerozumíme mu. Pochopit hudbu by se měl jedinec naučit stejným způsobem, jako každé jiné činnosti.

Se vstupem do školy učitel hudební výchovy řeší dva základní problémy: naučit žáka oceňovat hodnoty a rozluštit hudební obsah. Oba úkoly jsou na sobě závislé. Za důležitou považujeme schopnost žáka vlastním úsilím proniknout do dvou základních vrstev hudebního díla. Do vrstvy zvukové výrazové a vrstvy zvukové významové. Pak má žák schopnost rozlišovat jednotlivé hudební prvky, srovnávat je a emocionálně prožívat. To by měl být hlavní smysl školní výuky hudby.

Toto pojetí hudební výchovy je členěno na jednotlivé složky a období. Jejich podobu nalezneme ve školních vzdělávacích osnovách nazvaných Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP pro ZV). Od školního roku 2007/2008 vyučují všechny základní školy podle RVP pro ZV, z něhož vycházely při tvorbě svých Školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP). Učitelé při svých hodinách plní očekávané výstupy a rozvíjejí klíčové kompetence dané programem. Dále začleňují do své výuky průřezová témata a snaží se dosáhnout cílů základního vzdělávání, které by svým pojetím na 1. stupni mělo usnadňovat přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinné školní docházky. Základní vzdělávání je založeno na poznání možností a zájmů každého žáka a respektování jeho individuálních potřeb (a to i u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Vzdělávání by svým aktivním charakterem a uplatněním přiměřených metod mělo motivovat žáky k dalšímu učení, vést je k samostatnosti v hodinách i doma a k poznání, že je možné nalézt a tvořit vhodnou cestu k řešení různých problémových situací.

Pro žáky to znamená aktivně se zapojovat při hodinách, možnost určit jim vyhovující směr výuky, vybrat metody a postupy, kterými se chtějí vzdělávat, jež jsou pro ně zábavné a zajímavé. Učiteli to umožňuje zpestřit výuku za pomoci praktických činností, různých pokusů, problémových úkolů a dalších aktivit, do nichž se žáci s chutí zapojí a připraví je na běžný život a snadnější zařazení se do společnosti. Učitel každý den stojí před nelehkým úkolem: jakým způsobem zaujmout dnešní děti, pohlčené počítačovou technikou a neúprosnou rychlostí lidského života.

3.1 Vzdělávací obsah oboru hudební výchova v 1. ročníku ZŠ

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP pro ZV dělen do tří období. 1. stupeň ZŠ se dělí na dvě období, kde první představuje

1. – 3. ročník (to musí být na jednom řádku) a druhé 4. – 5. ročník. Zatímco 2. stupeň ZŠ, tedy 6. – 9. ročník, představuje souhrnně třetí období. Pro každé období jsou dány očekávané výstupy, které by dítě mělo na konci daného období zvládat. Ty jsou předpokladem k úspěšnému a bezproblémovému přechodu do následujícího období.

Obor Hudební výchova je spolu s Výtvarnou výchovou zařazen do vzdělávací oblasti Umění a Kultura. Vzdělávací obsah této vzdělávací oblasti je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání. Na 1. stupni ZŠ v celkovém rozsahu dvanácti hodin, kde časové vymezení učiva hudební výchovy představuje jednu hodinu týdně, tj. v 1. – 5. ročníku celkem pět hodin.

Pro účely této práce nám postačí vymezit si obsah očekávaných výstupů pouze pro 1. období:

1. období:

„Žák – zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase, umí rytmizovat a melodizovat jednoduché texty a improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem. Dále využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře, reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie, také rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby a některé hudební nástroje. Odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.“¹

Obsah jednotlivých hudebních činností uvedených v RVP pro ZV je pro nás však příliš obsáhlý. Tyto didaktické celky, které jsou zohledňovány v kurikulárních dokumentech, se vzhledem k činnostnímu pojetí, ale také dalším didaktickým požadavkům, např. zohlednění mezipředmětových vazeb

¹ www.msmt.cz/vzdelavani/vzdelavaci-oblasti-rvp-zv

a vztahů, názornosti a přiměřenému respektování věkových zvláštností, individuálních (hudebních) schopností jedince apod., staly východiskem současné hudební výchovy. Jsou to však celky, které by měl žák zvládat na konci 3. ročníku ZŠ, tj. po absolvování 1. období. Rozeberme si tedy jednotlivé složky hudební výchovy a podívejme se na ně z hlediska žáků 1. ročníku ZŠ.

Původně byl předmět hudební výchova nazýván Zpěv. V dřívějších dobách tento název přesně vystihoval i jeho obsah. Zhruba do konce 19. století byla hudební výchova čistě vokální. Postupným vývojem pedagogiky se začal obsah tohoto předmětu rozšiřovat. Nejprve se k vokální složce přidala hudební nauka a intonace, na kterou byl tehdy brán velký zřetel. Ve druhé polovině minulého století se pak, díky technickému rozvoji, přidal i poslech hudby. Radikální změnu přinesla sedmdesátá léta minulého století, kdy k výše zmíněným složkám přibýly poslední tři – hra na hudební nástroje, improvizace a hudebně pohybová výchova. Dnešní hudební výchova obsahuje tyto složky:

- vokální činnosti (zpěv s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební teorií)
- instrumentální činnosti (hra na hudební nástroje, improvizace)
- hudebně pohybové činnosti (hudebně pohybová výchova)
- poslechové činnosti (poslech hudby)

Vokální činnosti

Cílem této složky hudební výchovy je dát žákům základní pěvecké dovednosti a návyky, případně odstranit vady v řeči a uchovat zdravě tvořený hlas pro budoucí život. Během základní školy by si měl žák osvojit hlasové dovednosti, týkající se dýchání, tvorby tónu, artikulace a hlasového rozsahu. Vzhledem k tomu, že se jedná o tvorbu dovedností, měly by být vokální

činnosti do hodiny zařazovány pokaždé. Nácviku stačí každou hodinu věnovat pět minut.

Jednotlivé hlasové dovednosti jsou z větší části velmi snadné. Obtížné je však zajistit, aby se pro žáky staly samozřejmostí – návykem. Proberme si jednotlivé dovednosti v pořadí, ve kterém se všeobecně osvědčily.

1. **Rovně sedět, stát**: Tato dovednost je velmi důležitá z hlediska dýchání. Pokud žáci sedí či stojí při zpěvu rovně, mohou využít celou kapacitu plic a učí se snadno bráničnímu dýchání a využití bránice při zpěvu. Pokud by byli „zkroucení“, bránice a plíce nemají možnost se plně roztáhnout.

2. **Nekřičet, hlavový tón**: Tuto dovednost zařazujeme tehdy, když už víme, že správný postoj při zpěvu se stal pro děti návykem. I tato dovednost je velmi důležitá, a to z hlediska zdraví našich hlasivek. Hlas je tvořen chvěním vazů – hlasivek umístěných v hrtanu. Tón však vzniká také resonancí dutin. Musíme žáky naučit využívat těch správných dutin při zpěvu, tedy těch hlavových. V opačném případě žáci používají hrudní dutinu. Hrudní zpěv je silnější, ale pro hlasivky namáhavější (hlasivky se chvějí celé), hlavový zpěv či tón je slabší, ale šetří naše hlasivky (chvějí se jen okraje). Nekřičet při zpěvu pro učitele znamená začátek výcviku nasazení hlavového tónu.

3. **Otvírat ústa**: Důležitá dovednost hlavně z hlediska řeči a porozumění. Pro žáky bez řečových vad je to velmi jednoduché, zaměřit se však musíme na žáky s vadami řeči. Zde je dobré začít s cviky pro uvolnění svalů v tváři.

4. **Rytmus**: Poslední dovednost v oblasti vokálních činností, kterou by žáci měli během 1. ročníku ZŠ zvládat. Formou hry žáky naučíme rozlišovat krátké a dlouhé tóny, celé, čtvrtové, půlové a osminové noty. Můžeme si je představit jako hřebíky, které zatloukáme do prken. Zvládání rytmizace je důležité nejen pro zpěv. Náplní tohoto ročníku jsou i jiné předměty např. Český

jazyk – čtení. Rytmus slov, délka slabik atd., to vše přispívá k plynulosti čtení a to vše můžeme využít ve výuce. Díky mezipředmětové interakci můžeme žáky naučit jak dobrému čtení, tak rytmicky přesnému zpěvu.

Tímto jsme probrali všechny dovednosti, které jsou stěžejní pro vokální činnosti, a proto by měly být zařazeny v 1. ročníku ZŠ. Podle RVP pro ZV tedy splníme tyto očekávané výstupy:

- pěvecký a mluvní projev – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu), hlasová hygiena
- hudební rytmus – realizace písni ve správném rytmu (dodržení rytmizace, ozvěna – opakování jednoduché rytmické linie)

Není nutné žáky zahltit množstvím dovedností, které by měly zvládnout. Důležité je, aby se pro ně staly návykem a byly dostatečně zautomatizovány. Celý hudební výcvik by měl být osnován cyklicky, ne lineárně. Výsledky jednotlivých stádií pak budou závislé ne na množství „údajně“ osvojených dovedností, ale na kvalitě jejich osvojení.

Instrumentální činnosti

Hra na hudební nástroj žáky aktivizuje, motivuje je k tvůrčí činnosti, žáci se při hře cítí být více hudebníkem než při zpěvu a vyniknout zde mohou i ti, kteří nejsou pěvecky zdatní. To jsou poznatky, z nichž vycházeli hudební pedagogové při zavádění této složky do hudební výchovy. Nemluvíme zde o hudebních nástrojích všeho druhu. Pro hodiny hudební výchovy jsou nejvhodnějšími nástroji nástroje z Orffova instrumentáře. Ten dělí tyto nástroje

na tři skupiny: „rytmické (triangl, blok, činel, rolničky, bubínek, tamburína a hůlky), melodické (zvonkohry, metalofony a xylofony) a basové (bongo).“²

1. **Držení nástroje**: Nejdříve žáky musíme naučit správné držení nástrojů, takže to předvedeme, upozorníme na chybné držení a pak žáci zkoušejí totéž sami. Při každé další hře držení zopakujeme, dokud se pro žáky nestane samozřejmostí.

2. **Rytmické nástroje**: Pro žáky 1. ročníku ZŠ jsou nejdůležitější nástroje rytmické. Pomáhají žákům udržovat rytmus při zpěvu a, jak jsem již uvedla výše, napomáhají nám učitelům i při výuce jiných předmětů. Tyto nástroje jsou snadno ovladatelné a zvládnou na ně hrát i úplní začátečníci. Žáci získají jistotu, odhodí svůj strach a ve vyšších ročnících budou hravě zvládat hru na složitější nástroje.

Tímto splníme v rámci instrumentálních činností tyto očekávané výstupy:

- hra na hudební nástroje – reprodukce motivů, témat pomocí jednoduchých hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře
- rytmizace, čtení rytmického schématu

I zde platí – méně znamená více. Dbejme na to, aby si žáci tyto dovednosti dostatečně osvojili. Proto jich zařadíme méně, ale věnujme se jim s větší intenzitou a budme důslední.

² DANIEL, L.: *Metodika hudební výchovy*. UP, Olomouc 1992, 1. vydání, str. 62.
ISBN 80-7067-098- 3

Hudebně pohybové činnosti

V dnešní moderní době počítačů, jsou žáci stále méně pohybově nadaní. Vidíme to jak v hodinách tělesné výchovy, tak v hodinách výchovy hudební. Žáci nezvládají jednoduché pohybové úkony, neumí se orientovat v prostoru a pohyb chápou jako „nutné zlo“. Abychom žáky motivovali, musíme opět využít hru. V 1. třídě bychom měli zvládnout:

1. **Chůze – pochod**: Při chůzi držíme rovná záda, našlapujeme ze špičky na patu, ruce držíme rovně, kolena zvedáme vysoko.

2. **Pérování – drobné poskoky**: Drobné a lehké poskoky vycházející z pokrčených kolen.

3. **Běh**: Vycházíme z chůze.

4. **Pohyb rukou**: Ladnost pohybu, používáme klouby.

Tato základní pravidla žákům předvedeme a opakujeme je před každou pohybovou činností. Opět by se měla zautomatizovat. Důležité je dosáhnout koordinace těchto pohybů, ladnosti a pružnosti. Tato část souvisí i se zdravím držení těla, opět je zde patrná interakce s jiným předmětem – tělesnou výchovou.

Tímto plníme následující očekávané výstupy:

- taneční hry se zpěvem
- orientace v prostoru – utváření pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách

Poslechové činnosti

Poslední složka hudební výchovy je u žáků 1. třídy opět spojena s jiným předmětem – českým jazykem. Sluchová stránka jazyka je velmi důležitá pro nácvik čtení a psaní. Proto bychom na ni neměli zapomínat.

Cílem této činnosti je naučit žáka cele se zaposlouchat do hudby, získat z ní estetický a kulturní zážitek. Učí jej rozlišovat rozdíly mezi jednotlivými skladbami (nálada, rychlost melodie, výška tónu, hlasitost, druh hudby...).

V průběhu 1. ročníku ZŠ bychom měli splnit tyto očekávané výstupy:

- kvality tónů – délka, výška
- hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem – rytmus, melodie
- hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas a hudební nástroj

Vybrané očekávané výstupy, ze všech čtyř složek hudební výchovy, jsou dle mého názoru stěžejní. Jsou to dovednosti a znalosti, které by měl získat každý žák 1. ročníku ZŠ. Je třeba si uvědomit, že žáci, kteří nastupují do školy, mají různorodé poznatky v oblasti vzdělávání. Každý z nich vyrůstá ve specifickém prostředí, prochází jinou výchovou a má jinou míru nadání. Další možností je, že se ve třídě setkají žáci ze dvou či více mateřských škol, přičemž každá má svůj specifický přístup k přípravě „předškoláka“. Proto je lepší stanovit si nižší cíle, kterých chceme dosáhnout na konci školního roku. Snadněji se nám pak podaří sjednotit úroveň schopností, dovedností a znalostí našich žáků.

4. Vývoj dítěte ve vztahu k hudbě

Realizace jakékoli lidské činnosti, i hudební, je ovlivňována třemi různými faktory. První skupinou jsou faktory biologické, které určují hlavní neurofyzilogické, psychické a somatické dispozice ovlivňující výkon dané činnosti. Druhou skupinou jsou faktory psychologické, jež ovlivňují výkonnost člověka, dynamiku učebního procesu a formují lidské schopnosti, dovednosti a zájmy. Poslední skupinu tvoří faktory sociální. Ty ovlivňují především rozsah tvořivé činnosti, společenské hodnocení a schopnost jedince se přizpůsobit nárokům prostředí, v němž je činnost prováděna. Každý jedinec si do tohoto prostředí přináší své vlastní dispozice, které mohou být buď dědičné, tj. ovlivněné genetickými informacemi určenými již při početí, nebo vrozené, utvářené během prenatálního vývoje. Rozvoj schopností, nejen hudebních, je také velmi mocně ovlivňován jeho zájmy a potřebami, úrovní motivace, volních a charakterových vlastností. Nemalou roli zde také hraje sociokulturní prostředí, ve kterém jedinec žije.

Geneticky ovlivněné dispozice jsou obecně nazývány **vlohy**. Ty představují vnitřní podmínky, díky nimž můžeme dále utvářet určité schopnosti. Tyto schopnosti pak člověku umožňují vykonávat danou činnost, při které je dále upevňujeme a zdokonalujeme. **Schopnosti** jsou reprezentanty našich psychických kvalit, předpokladem konkrétních činností. Úroveň našich schopností je závislá na vlohovém základě, ale ovlivňuje ji i věk jedince, jeho zkušenosti, sociální či kulturně historické prostředí, ve kterém žijeme. Na kvalitě hudebních schopností se podílejí i jiné schopnosti, od schopností verbálních až po schopnosti paměťové, numerické či psychomotorické. Pro realizaci i jen jednoduché hudební činnosti je zapotřebí mít přímo plné hrsti schopností. Vývoj hudebních schopností jedince probíhá v několika stádiích. Jejich orientační rozdělení si nastíníme pomocí odborné literatury. Konkrétně podle Holase (Hudební pedagogika, AMU, Praha 2004), který je uvádí takto:

„I. Orientace ve zvukovém prostoru

Věk: prenatální období – první rok života

Hudební činnosti:

- přizpůsobování jedince vnějšmu zvukovému prostoru
- rozvoj senzorické a emocionální citlivosti na vnější podněty
- rozvoj senzorické a emocionální citlivosti na akustické podněty
- první projevy zprvu bezděčné, později úmyslné pozornosti vůči akustickým a hudebním podnětům
- hledání zdroje zvuku
- prvotní pohybové reakce na zvukové a hudební podněty
- první „pěvecké“ projevy spojené s „ohledáváním“ vlastního hlasového projevu
- rozlišování zvukových a hudebních podnětů, rozvoj fonemického sluchu

II. Orientace v tónovém prostoru

a) fáze difúzní

Věk: 1,5–4 roky

Hudební činnosti:

- napodobování metrorytmické struktury vět, slov, říkadel
- osvojování základních senzomotorických dovedností
- pokusy o samostatný řečový projev

- první elementární „imitační“ pokusy o pěvecký projev
- formování základní „tónové“ a „hudební“ paměti
- aktualizace vlohového základu pro rozvoj rytmického cítění
- spontánní opakování jednoduchých rytmicko – melodických modelů nebo písní
- aktualizace vlohového základu pro rozvoj výškově rozlišovací schopnosti
- počátky rytmické, později i intonačně správné reprodukce jednoduchých písní
- první improvizální pokusy dítěte v oblasti rytmu a melodie (rytmizace slov, vět, říkadel, melodizace textu, jednoduché obměňování výchozích modelů)
- rozvoj hudební paměti a představivosti (dítě samo pozná známé popěvky a je schopno i jejich relativně správné pěvecké reprodukce)
- aktualizace vlohového základu pro rozvoj tonálního cítění (dítě určuje pohyb melodie, její ukončenost či neukončenost)

b) fáze srovnávací

Věk: 4–6 let

Hudební činnosti:

- postupné vydělování základních hudebně výrazových prostředků (vysoko x nízko, rychle x pomalu, potichu x nahlas)

- rozvoj elementárních receptivních a reprodukčních schopností umožňujících tvořivé osvojení základních zvukových kvalit
- vytváření základní soustavy hudebně výrazových prostředků a jejich hierarchizace
- na základě rozvoje hudební paměti a hudební představivosti se utváří schopnost orientace v základních hudebně vyjadřovacích prostředcích
- rozvíjí se schopnost adekvátní hudebně pohybové reakce na změny ve struktuře hudebně výrazových prostředků
- upevňuje se rytmické cítění
- formují se základy tonálního cítění jeho schopnosti emocionálně prožívat a rozlišovat tonální funkce jednotlivých tónů v melodii (tonální vztahy a charakteristiky, jejich stálost a nestálost)
- díky rozvoji hudební paměti a hudební představivosti, rytmického a tonálního cítění je dítě schopno samostatně rytmicky i intonačně správné pěvecké, případně nástrojové, reprodukce písní a melodických úryvků

III. Orientace v hudebním prostoru

a) fáze „analyticko-syntetická“ (přípravná, statická)

Věk: 7–10 let

Hudební činnosti:

- upevňování tonálního cítění, rozvoj smyslu pro intervaliku

- aktualizace vlohového základu pro rozvoj harmonického cítění jako schopnosti chápat vícehlasou hudbu, harmonické funkce a jejich vztahy v hudbě
- rozvoj smyslu pro funkčnost hudebně výrazových prostředků
- upevnění základních senzomotorických (nástrojových) dovedností
- rozvoj smyslu pro symetrii hudební věty

b) fáze „evoluční“ (akcelerační, dynamická)

Věk: 11–14 let

c) fáze „systémová“

Věk: 15–18 let³

Poslední dvě fáze jsme uvedli jen velmi stručně. Pro účely této diplomové práce nejsou totiž stěžejní. Tento přehled je jen orientační a to hlavně pokud jde o časové údaje. Vlivem sociokulturního prostředí, ontogeneze, systematickosti a intenzitou výchovy může docházet k určitým skokům a kompenzacím. Stejnými faktory je ovlivňován i vývoj hudebních **dovedností**. Ty stejně jako vlohy a schopnosti ovlivňují kvalitu, rychlost, přesnost a zlepšování způsobu prováděné hudební činnosti. Jádrem celého procesu vývoje je vzájemná interakce smyslových orgánů, centrální mozkovou soustavou a motorickým aparátem.

Hudební vývoj je tedy právem všeobecně považován za důležitou součást harmonického a všestranného rozvoje osobnosti dítěte. Je neoddělitelně

³ HOLAS, M.: *Hudební pedagogika*. AMU, Praha 2004, 1. vyd., str. 50-53.
ISBN 80-7331-018-X

propojen se vznikem a utvářením duševních schopností, senzorických a motorických reakcí, poznávacích a rozumových procesů, s rozvojem představ, paměti, fantazie, citové sféry a s projevy temperamentu i vůle, což by měli plně podporovat rodiče, nejbližší příbuzní i pedagogové, podílející se na výchově a vzdělávání dítěte. Při objasňování podstaty, charakteru, průběhu i periodizace hudebního vývoje dítěte vycházíme z vývojové psychologie, která určila obecné zákonitosti ontogeneze psychiky.

V psychice dítěte tedy hudba ovlivňuje především oblast emocionální a citovou. Nejčastěji bývají děti ovlivňovány vnímáním a chápáním hudby svých rodičů nebo prarodičů. Zde přichází na řadu již několikrát zmiňované sociokulturní prostředí. Dítě, mající hudební nadání, žijící v prostředí, které je pro něho podnětné a motivující, může dosahovat vynikajících výsledků v oblasti hudby. Stejně dobrých výsledků v tomto prostředí však může dosahovat i dítě, které neprojevuje zvláštní hudební nadání. Pokud je totiž dítě motivováno, podporováno, intenzivně a ohleduplně vzděláváno, nebude mít v životě problém naučit se jakékoli, i nehudební, činnosti. V opačném případě, v prostředí, jež je nepodnětné, demotivující, bez zájmu, ohleduplnosti a pocitu bezpečí může i dítě s výrazným nadáním, vykazovat výrazné nedostatky v oblasti vzdělání a sociálních vztahů. S tím vším se potýkáme my učitelé ve své každodenní praxi.

5. Poznatky z praxe

Stupeň hudebního vývoje dítěte nastupujícího do 1. třídy ZŠ je, dle mého názoru, závislý převážně na dvou faktorech. Prvním je hudebnost rodiny, ve které dítě vyrůstá a druhým je mateřská škola, která dítě připravovala na vstup do školy základní. Respektive na tom, jakým směrem se ubírala předškolní výchova dítěte.

Ve své praxi jsem měla možnost poznat dva různé způsoby přípravy dětí na vstup do školy v různých mateřských školách. Způsob přípravy „předškoláka“ je dán tím, jaké požadavky na něho klade škola, do které dítě nastoupí. Mezi základní a mateřskou školou probíhá úzký kontakt ohledně požadavků na dovednosti a znalosti dětí.

První školou, na které jsem vyučovala po dobu tří let, byla ZŠ Český Dub. Děti na této škole byly smíšené ze dvou mateřských školek. Ve třídě bylo dohromady 13 dětí, 7 dívek a 6 chlapců. Obě školky kladly důraz hlavně na zručnost dětí v oblasti jemné motoriky, zatímco hudebnost byla na nižší úrovni. Děti po nástupu do školy neuměly zopakovat jednoduchou rytmičnou řadu (při hře na ozvěnu neuměly zopakovat vytleskávaný rytmus), dále děti znaly spoustu písniček (dokázaly rozlišit jednotlivé písně podle melodie a textu), ale neuměly písničky čistě zazpívat či nasadit správný tón. Hudebně-pohybové aktivity zvládaly jen s obtížemi. Nebavily je, i přes mnohé hry (nejen v hodinách Hv) a opakování měly některé děti problém s orientací v prostoru a s koordinací pohybů. Doprovod pomocí Orffových nástrojů téměř neznaly. Jen po stránce poslechu byla třída nadprůměrná. Písniček podle poslechu poznaly opravdu mnoho.

Vynikaly zde jen dvě děti (dívky), které byly z domova vedeny k hudbě a od začátku 1. třídy navštěvovaly ZUŠ. Rodiče si s nimi zřejmě zpívali, hráli rytmičké hry či je vyučovali hře na hudební nástroj již dříve. Dívky byly hudebně nadané a většinu her či úkolů v hodinách hudební výchovy zvládaly bez výrazných obtíží.

Oproti tomu děti na ZŠ Vrchlického v Liberci byly smíšené ze tří až čtyř školek v okolí. Ve třídě bylo dohromady 24 dětí, 9 dívek a 15 chlapců. Bylo zřejmé, že školky jsou vesměs zaměřeny na všeobecné znalosti a dovednosti dětí. Děti zvládaly základy učiva ve všech předmětech. Uměly některá písmena, rytmus slov (rozlišení počtu slabik), počítání v oboru čísel do

deseti a mnoho jiných věcí. V hudební výchově zvládaly zopakovat jednoduchý rytmus, intonačně čistě zazpívat známou píseň (neznaly jich mnoho, ale ty, které znaly, uměly zpívat čistě a rytmicky přesně), k většině známých písní zvládaly jednoduchý doprovod pomocí Orffových nástrojů. Hudebně pohybové činnosti nebyly moc oblíbené, několik písní však pohybově doprovodit uměly. Poslechové činnosti byly u dětí na nižší úrovni – písní znaly malé množství.

Bylo zde několik dětí (chlapců i děvčat), které chodily do ZUŠ, neměly však velký náskok před ostatními. U většiny zbývajících dětí bylo poznat, že se jim rodiče v oblasti hudby věnují či dříve věnovali. V raném dětství, některým dětem do dnes, rodiče zpívali či je písničkami učili.

Práce s oběma třídami byla velmi zajímavá a poučná. Každá třída vyžadovala jinou míru péče, opakování a časového rozsahu. Z první třídou (ZŠ Český Dub) bylo potřeba vykonat mnoho práce, většinu mých činností a her děti z počátku zvládaly jen těžko. Druhá třída (ZŠ Vrchlického) byla oproti tomu mnohem zdatnější, problémy byly spíše na začátku, kdy děti lehčí hry, činnosti a jejich opakování nebavily či přímo nudily. V obou třídách jsem u mnohých her a činností musela na místě často improvizovat, vymýšlet různé obměny a přizpůsobovat je současným potřebám dětí. Práce to byla velmi náročná a to jak po stránce fyzické, tak i po stránce psychické. Každý, byť jen nepatrný úspěch, mi však dodával novou energii, stejně tak i každé optimistické přijetí či gesto spokojených dětí.

Obě školy měly svůj ŠVP, který vytvářely dle pokynů MŠMT. Oba programy jsou specifické, mají prvky, ve kterých se shodují. Zaměřují se však každý na jiný vybraný soubor očekávaných výstupů, které určily jako stěžejní pro 1. ročník ZŠ. Oba programy jsou spíše obecné, dále jsou rozváděny v týdenních plánech, kde je uvedeno konkrétní učivo, kterými se učitelé řídí a orientují se v učivu.

5.1 Hudební výchova v 1. ročníku ZŠ – ŠVP ZŠ Český Dub a ZŠ Vrchlického, Liberec (ZŠ s počítačovým zaměřením)

ZŠ Český Dub

Hudební výchova je na ZŠ Český Dub vyučována jako samostatný předmět, v časovém rozsahu jedné hodiny týdně. Ve třídách není klavír a není zde ani možnost přecházet s dětmi do učebny Hudební výchovy. Učitel má k dispozici pouze Orffovy nástroje (dřívka, bubínek, tamburínu a triangel) a vlastní nástroj (např. housle, flétnu či kytaru), pokud na některý hraje. Třídy jsou velké, je zde dostatek místa pro hudebně pohybové aktivity. Průměrný počet žáků na třídu je patnáct až dvacet. Kromě klasického vyučování ve třídě jsou zařazovány formy projektového vyučování, návštěvy koncertů, kulturních akcí, poslechových relací, videozáznamů, TV program. Žáci se mohou zúčastňovat pěveckých soutěží vyhlašovaných ZŠ nebo ZUŠ.

ŠVP ZŠ Český Dub předmětu Hudební výchova v 1. třídě (Tabulka č. 1).

ZŠ Vrchlického, Liberec (ZŠ s počítačovým zaměřením)

Vyučovací předmět Hudební výchova je realizován ve všech ročnících prvního stupně v celkové časové dotaci pět hodin. V 1. – 5. ročníku je každý týden jedna vyučovací hodina. Dále jsou využívány mezipředmětové vztahy a prvky Hudební výchovy jsou zařazovány do ostatních předmětů. Učivo je i nedílnou součástí projektového vyučování. Písně a jejich pohybové ztvárnění jsou součástí relaxačních chvil. Ve třídách není klavír. Učitel má k dispozici pouze Orffovy nástroje (dřívka, bubínek, tamburínu a triangel) a vlastní nástroj (např. housle, flétnu či kytaru), pokud na některý hraje. Třídy jsou malé, je zde nedostatek místa pro hudebně pohybové aktivity. Průměrný počet žáků na třídu je dvacet dva až dvacet sedm.

ŠVP ZŠ Vrchlického předmětu Hudební výchova v 1. třídě (Tabulka č. 2).

Legenda k ŠVP ZŠ Vrchlického, Liberec

„Obsahové vymezení předmětu

- činnosti pěvecké, instrumentální, poslechové a hudebně – pohybové, které vedou k porozumění hudebnímu umění, aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace
- propojování hudebních činností tak, aby vedly k rozvoji osobnosti žáka, rozvoji hudebnosti a hudebních dovedností
- práce s hlasem, kultivace pěveckého i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním správných pěveckých návyků
- ztvárnění hudby a reakce na ni pomocí pohybu, tancem a gesty
- vnímání, analyzování a interpretace znějící hudby

Nabídka poslechových skladeb:

Hymna ČR, ukolébavky, vánoční koledy a písně, A. Vivaldi: Čtvero ročních období, O hluchém bubnu, Jak se kontrabas zamiloval

Nabídka pro nácvik písní:

Halí, belí, Hrách a kroupy, Kolo, kolo, mlýnský, Sedí liška pod dubem, Pekla vdolky z bílé mouky, Kráčí Mikuláš, Já malý přicházím k vám..., Na nebesích nad Betlémem, To je zlaté posvícení, Hej, meduli, Když jsem já sloužil, Káča našla ptáče

Nabídka pro zpěv s pohybem:

Zlatá brána, Měla babka čtyři jabka, V zahradě na hrušce“⁴

⁴ www.zsvrchlickeho.cz

Tabulka č. 1

ZŠ Český Dub			
Předmět: Hudební výchova		Ročník: 1.	
Očekávané výstupy	Učivo	Průřezová témata	Poznámky
<ul style="list-style-type: none"> - zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase, s využitím základních pěveckých návyků - využívá jednoduché rytmické nástroje k doprovodné hře - rozlišuje základní hudební nástroje - rozpozná jednotlivé kvality tónů - reaguje pohybem na znějící hudbu, zvládá 2 – 3 lidové tance 	<p><u>Vokální činnosti:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - správné dýchání, zřetelná výslovnost, rytmizace jednoduchých slovních spojení a říkadel <p><u>Instrumentální činnosti:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - v jednoduchých písničkách a říkadlech doprovody Orffovými nástroji v základním rytmu <p><u>Poslechové činnosti:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zvuk, tón, rozlišení projevu mluveného, zpívaného, poznávání některých hudebních nástrojů, seznámení s hymnou ČR <p><u>Hudebně pohybová činnost:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - správné držení těla, chůze, běh po špičkách, pochod, jednoduché taneční hry 	<p><u>Osobnostní a sociální výchova:</u></p> <p>Osobnost žáka je rozvíjena každý den ve vyučování i mimo ně.</p> <ul style="list-style-type: none"> - cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění - psychohygiena – relaxace při poslechu hudby - kreativita – improvizace při tanci, zpěvu, hře na hudební nástroj <p><u>Sociální rozvoj:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vzájemné poznávání ve skupině (zpěv) - komunikace – cvičení v neverbálním sdělování pomocí poslechu hudby 	<p>Dobrovolná soutěž pro děti – Barborčino zpívání</p>

Tabulka č. 2

ZŠ Vrchlického, Liberec		
Vzdělávací oblast: Umění a Kultura	Vyučovací předmět: Hudební výchova	Ročník: 1.
Výstupy	Učivo	Mezipředmětové vztahy
<ul style="list-style-type: none"> · dbá na správné dýchání a držení těla · provádí hlasová a dechová cvičení · zřetelně vyslovuje · zná význam not · rozlišuje tón, zvuk, hlas mluvený a zpěvný · umí vytleskat rytmus podle vzoru · rozlišuje krátké a dlouhé tóny · učí se používat dětské hudební nástroje k rytmickým cvičením a hudebnímu doprovodu · pozná a umí pojmenovat klavír, kytaru, flétnu, dřívka, triangel, hůlky, bubínek... · pozná vybrané hudební nástroje podle zvuku · provádí hudebně pohybovou činnost (držení těla, chůze, jednoduché taneční hry, pochod) · pozná a naučí se vybrané vánoční koledy · seznámí se s varhanní hudbou · pozná hymnu ČR a rozumí smyslu textu 	<p><u>Vokální činnosti</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -pěvecký a mluvní projev (pěvecké dovednosti, hlasová hygiena) -hudební rytmus (realizace písni ve 2/4 taktu) -dvojhlas (lidový dvojhlas) <p><u>Instrumentální činnosti</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -hra na hudební nástroje (reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladbiček pomocí nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten) -rytmizace, hudební hry (ozvěna) <p><u>Hudebně pohybové činnosti</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -taktování, pohybový doprovod znějící hudby (2/4 takt) -pohybové vyjádření hudby (pohybová improvizace) <p><u>Poslechové činnosti</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -kvality tónů -hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas, hudební nástroj -hudební styly (hudba pochodová, taneční, ukolébavka, ...) 	<p>Čj 1-2, Tv 1-2</p> <ul style="list-style-type: none"> · Druhy samohlásek, rytmus <p>Čj 1-2, Prv 1-2, M 1-2</p> <p>Vv 1-2, Pč 1-2</p> <ul style="list-style-type: none"> · Roční období <p>Tv 1-2</p> <ul style="list-style-type: none"> · Rytmizace, pochod <p>Vv 1-2</p> <ul style="list-style-type: none"> · Písničky

6. Námetky na praktické činnosti v hodinách Hv pro

1. ročník ZŠ

Jak jsem se již zmínila, práce s oběma třídami byla velmi zajímavá a každá třída měla své specifické potřeby v oblasti hudebního vzdělání. Pro zpestření hodin, větší motivaci dětí a snazší sjednocení hudebních schopností a dovedností, jsem vymýšlela a v hodinách hudební výchovy praktikovala různé činnosti a hry. Vycházela jsem ze složek hudební výchovy a snažila se tímto plnit očekávané výstupy dané ŠVP. Při tvorbě těchto praktických činností jsem vycházela z hlavních cílů, které jsem si na začátku roku určila. Prvním cílem bylo sjednocení úrovně hudebních schopností a dovedností. Druhým cílem bylo předat žákům zdravé hudební návyky a zautomatizovat je. Vedlejších cílů mnou vytvořených činností bylo několik – motivovat žáky, zpestřit hodiny hudební výchovy, zjednodušit přípravu učitele na výuku, zautomatizovat základní hudební dovednosti a zkvalitňovat a upevňovat dosavadní schopnosti žáků.

Nejvíce jsem se zaměřila na vokální a poslechové činnosti. Využila jsem jejich interakce s dalšími předměty. Například správné držení těla, správné dýchání, rytmizace a sluchová percepce jsou důležité i pro rozvoj schopností a dovedností v českém jazyce. Správné držení těla využijeme pro automatizaci zdravých návyků při výuce psaní. Správné dýchání, rytmizace a sluchová percepce jsou zase dobrými pomocníky při výuce čtení. Pohybové a instrumentální činnosti se nedají prezentovat samostatně. Pohybové schopnosti a dovednosti se navíc dají rozvíjet i v hodinách tělesné výchovy. Většinou souvisejí s jinou činností. Nejčastější interakce je mezi složkou instrumentální a poslechovou, to co hraji, také slyším.

Jednotlivé činnosti jsou rozpracovány tak, aby samotná realizace nevyžadovala složitou přípravu. V každé činnosti je uveden seznam potřebných pomůcek, časová dotace a četnost opakování v dalších hodinách (oba údaje

jsou orientační, každý si je může upravit dle svých potřeb). Dále je zde uváděn počet dětí, se kterými jsem činnost realizovala, složka hudební výchovy, které se činnost týká, cíl činnosti a datum realizace. V neposlední řadě je zde uveden podrobný popis činnosti s motivací, a závěry, ke kterým jsem během realizace došla. K některým činnostem jsou také připojeny přílohy s notovými zápisy, obrázky či říkadly. Všechny činnosti jsou, v této práci, navíc rozděleny do jednotlivých složek podle příslušnosti. Práce s nimi je díky tomu přehlednější.

6.1 Vokální činnosti

Číslo činnosti:	1
Název:	Foukej, foukej větříčku!
Zařazení:	Hlasová výchova (návyky při dýchání)
Cíl:	Hra učí děti správně dýchat (nejen při zpěvu)
Datum realizace:	září 2008
Místo realizace:	ZŠ Český Dub
Počet dětí:	13
Pomůcky:	13x polystyrenová kulička (průměr cca 5 cm) nebo míček na stolní tenis (můžeme s dětmi předem obarvit na červenou pro autentičnost – jablko)
Čas:	5 – 10 min (na začátku hodiny)
Popis:	<p>Motivace: Děti zavřou oči a představí si, že jsou v přírodě. Co mohou vidět, slyšet a cítit? (květiny, jejich vůně, zvířata, ptáky, jak létají, šumění stromů, foukání větru, kývání stromů ve větru, bzučení včel...)</p> <p>V přírodě toho můžeme vidět, slyšet i cítit mnoho. Děti zmínily i vítr.</p> <p>Ukažte mi, jak fouká vítr. (děti předvedly mnoho podob větru – silný, slabý, vánek i vichřici, dokonce i hurikán...)</p> <p>Jak se ve vás ten vítr ocitl? (vzduch, v plicích, dýcháním, foukáním...)</p> <p>Společně se ten vítr z plic naučíme ovládat, krotit a správně používat.</p> <p>Každé dítě dostane jablíčko (kulička/míček). V plicích se tvoří vítr. Děti si položí jablíčko před sebe na lavici. Dle pokynů učitele foukají jako slabounký vánek, slabý větřík, vítr, silný vítr, vichřice, uragán... Sledují, jak jablíčko reaguje na sílu větru.</p> <p>Předem dětem vysvětlíme, že nejúčinnější a správný vítr se v plicích tvoří, když se nadechujeme nosem, u nádechu nezvedáme ramena a snažíme se nadechnout až do plic. Kontrolou je pro nás fakt, že se nám při nádechu plní hrudník i břicho (žeberně – brániční dýchání).</p>
Závěr:	Při prvním použití této hry nastal ve třídě trochu zmatek, když děti „honily“ svá jablíčka po třídě. Další hodinu jsem dětem doporučila postavit na konec lavice penál jako zeď. Jablíčka už se nekutálela po třídě a děti se mohly plně

	<p>soustředit na správné dýchání. Já jsem mezitím procházela třídou a snažila se opravit chyby při nádechu či výdechu.</p> <p>Hru jsem nakonec používala na začátku každé hodiny (2 – 3 min) pro připomenutí správného dýchání. Děti si hru oblíbily a nakonec ji dokonce vyžadovaly i na začátku hodiny v jiných předmětech.</p> <p>Hra nám velmi pomohla i při nácviku čtení. Děti neměli problémy se správným frázováním při čtení ani s klesáním či stoupáním hlasu na konci věty.</p>
--	--

Číslo činnosti:	2
Název:	Zpívající sochy
Zařazení:	Hlasová výchova (držení těla)
Cíl:	Při hře si děti samy ověří a objeví správné držení těla při zpěvu (kdy se jim nejlépe zpívá)
Datum realizace:	září 2009
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	–
Čas:	15 – 20 min (na začátku hodiny)
Popis:	<p><u>Motivace:</u> Děti zavřou oči a představí si, že jsou sochy. Jak takové sochy vypadají? (jsou z kamene, vůbec se nehýbou, stojí na mostě, představují někoho slavného...)</p> <p>Děti správně zmínily, že se sochy nehýbou. My si však sochy pro náš účel trochu upravíme. Naše sochy budou zpívající.</p> <p>Každé z dětí se stane sochou. Podle pokynů učitele zaujmají děti různé pozice a v těchto pozicích společně zpívají předem domluvenou písničku (jednoduchou, známou všem např. z mateřské školky).</p> <p><u>Pozice:</u> vleže na zádech; vleže na břiše; vleže na boku stočení do klubíčka; v „tureckém sedu“ s hlavou mezi kolena; v „tureckém sedu“ s rovnými zády, ruce podél těla; ve stoje – rukama se dotýká palců u nohou; ve stoje – mírný stoj rozkročný, ruce podél těla, rovná záda; vsedě na</p>

	<p>židli – hrbatá záda...</p> <p>Po dokončení diskuse s dětmi. Ve které poloze se vám nejlépe zpívalo? (v „tureckém sedu“, ale jen v tom rovném, vsedě na židli, když jsme rovně stáli, vleže na zádech...)</p>
Závěr:	<p>Nejdříve je nutné si s dětmi určit píseň, kterou budeme při hře zpívat a najít si dostatek místa kolem sebe. Měla by být jednoduchá a známá pro všechny, aby se děti soustředily jen na pocity při zpěvu a nemusely si vybavovat slova písničky. My jsme si vybrali písničku – Skákal pes. Hra děti bavila. Nakonec mě velmi překvapily svou vnímavostí. Děti samy určily správnou polohu při zpívání, protože měli možnost si to vyzkoušet „na vlastní kůži“. Správné držení těla si pak všichni zapamatovali a nedali se nachytat, ani když jsem zadala povel, že si při zpívání lehne stočením do klubíčka. Vždy mě opravili.</p>

Číslo činnosti:	3
Název:	Detektivové (Šímanovský, 2001)
Zařazení:	Hlasová výchova (tvorba tónu)
Cíl:	Hra pomáhá správně nasadit tón a používat hlavovou resonanci
Datum realizace:	říjen 2008, říjen 2009
Místo realizace:	ZŠ Český Dub; ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	13, 24
Pomůcky:	poklad (hudební nástroj např. triangel, činelky, dřívka...)
Čas:	15 – 20 min
Popis:	<p><u>Motivace:</u> Víte děti, kdo je to detektiv? Co dělá? (policista, řeší vraždy, hledá lidi, může být i soukromý, honí zloděje...)</p> <p>Umí všechny tyto případy vyřešit úplně sám? (ne...)</p> <p>Kdo mu pomáhá? (jiní policisté, svědci, někdy i jiní „padouši“...)</p> <p>Vybereme poklad, který budeme schovávat po třídě. Jedno z dětí se stává detektivem, ostatní děti budou svědci, kteří</p>

	detektivovi pomáhají. Detektiv jde za dveře, ve třídě se schová poklad. Když detektiv vejde zpět do třídy, svědci nasadí slabé brumendo, které zesiluje či zeslabuje podle toho, zda se detektiv k hledanému pokladu blíží či se od něho vzdaluje. V okamžiku, kdy už je téměř u něho, přejde brumendo plynule do slabiky „mu“.
Závěr:	<p>Tuto hru jsem vyzkoušela na obou školách, kde jsem měla tu možnost učit v 1. třídě. Hra se dětem všeobecně líbila. Přinesla však rozdílné výsledky.</p> <p>Jak jsem již ve své práci uvedla, děti ze ZŠ Český Dub nastoupily do školy s nepříliš rozvinutými hudebními schopnostmi. Tuto hru jsem s nimi musela opakovat po dobu asi dvou měsíců, než jsem u všech docílila hlavového a měkce nasazeného tónu. Dokonce jsme si správnost nasazení museli občas zopakovat i v průběhu roku.</p> <p>Naproti tomu děti ze ZŠ Vrchlického v Liberci byly hudebně velmi dobře připraveny. Asi polovina dětí uměla tón nasadit již z MŠ. Hru jsme hráli jen třikrát a třída byla schopna zpívat lehce a bez obtíží.</p>

Číslo činnosti:	4
Název:	Jazykolamy
Zařazení:	Hlasová výchova (výslovnost při zpěvu)
Cíl:	Naučit děti správné artikulaci nejen při zpěvu
Datum realizace:	listopad 2008
Místo realizace:	ZŠ Český Dub
Počet dětí:	13
Pomůcky:	cena pro vítěze + drobná odměna pro ostatní (za snahu)
Čas:	10 – 15 min
Popis:	<p>Děti dostanou, týden předem, na papírku napsaných pět jazykolamů, které si mohou trénovat doma. Trénink probíhá také ve škole. Každý den během hodiny českého jazyka trénujeme jeden jazykolam.</p> <p>Další hodinu uspořádáme soutěž o nejlepšího „jazykolamače“.</p>

	<p>Každé dítě jde před tabuli, zde přeřiká jazykolamy. Každý jazykolam musí říci třikrát bez chyby. Za každý správně řečený jazykolam získá 3 body (max. 15 bodů). Nejlepším „jazykolamačem“ se stává dítě s nejvyšším počtem bodů.</p> <p><u>Jazykolamy:</u> Drbu vrbu. Strč prst skrz krk. Od poklopu k poklopu kyklop kouli koulí. Na klavír hrála Klára Králová. Šel pštros s pštrosicí a pštrosáčky.</p>
Závěr:	<p>Děti se pečlivě připravovaly. Nevýhodu měly děti, které neuměly některé hlásky správně vyslovit (hlavně „r“). Udělali jsme proto kompromis. Tyto děti směly nahradit hlásku „r“ za logopedické „td“. Stálo je to více příprav, ale hra nesla své ovoce. I rodiče se svěřili, že dítě doma cvičilo na soutěž více než na logopedii. Vítěz získal plných 15 bodů a byl to chlapec, který chodil na logopedii kvůli špatným sykavkám a hláskám „r“ a „ř“.</p> <p>Před začátkem soutěže je dobré dětem vysvětlit, že nezáleží na rychlosti. Pouze na správnosti a plynulosti řeči.</p>

Číslo činnosti:	5
Název:	Hledej píseň podle slova!
Zařazení:	Hudební paměť, rytmizace, vokální činnosti
Cíl:	Rozvoj hudební paměti
Datum realizace:	září 2008
Místo realizace:	ZŠ Český Dub
Počet dětí:	13
Pomůcky:	-
Čas:	15 – 20 min
Popis:	<p><u>Motivace:</u> Děti, určitě znáte spoustu písniček, které jste zpívaly ve školce nebo s maminkami doma. Zkusíme si, kolik jich dokážete vymyslet.</p> <p>Děti se rozdělí do skupin po čtyřech až po pěti. Učitel zadá slovo (zelený, pes, květina/kytka, les, sluníčko...).</p>

	Každá skupina se snaží vymyslet co největší počet písní, které dané slovo obsahují. Na konec mi písně přezpívají.
Závěr:	<p>V této hře jsem využila dětské znalosti písniček z MŠ. Jak jsem již výše uvedla, děti jich znaly spoustu. Touto hrou jsme si písničky připomněli a já jsem si udělala seznam písní, které znají a na kterých z nich bude potřeba zapracovat.</p> <p>Písniček děti opravdu vymyslely velké množství. Když mi je však měly přezpívat, nastal problém. Většinou nebyly intonačně nebo rytmicky správně. Až když jsme písničku zpívali s mým hudebním doprovodem, dokázaly děti alespoň udržet rytmus.</p> <p>Díky této hře jsem zjistila, jak s dětmi pracovat, co bude potřeba zlepšit a které z dětí bude vyžadovat více pozornosti. Hra byla velmi jednoduchá, ale přinesla mi mnoho důležitých poznatků.</p>

Číslo činnosti:	6
Název:	Lokomotiva
Zařazení:	Rytmus (rytmická cvičení)
Cíl:	Rozvoj rytmického cítění
Datum realizace:	duben 2010
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	–
Čas:	20 – 25 min
Popis:	<p><u>Motivace:</u> Určitě znáte různé stroje. Také víme, že stroje nefungují jen tak, samy o sobě. Ty stroje se skládají z různých součástek, které spolupracují, a tím se celý stroj dává do pohybu. Každá součástka pracuje jinak. Také vydává jiný zvuk. My se teď také staneme strojem – parním strojem neboli „Lokomotivou“.</p> <p>Nejdříve nacvičíme s dětmi tři různé zvuky, které vydává lokomotiva, když jede po kolejích. Jsme ve 2/4 taktu.</p>

	Po té děti rozdělíme na tři skupiny. Každá skupina drží svůj rytmus. Nastupují postupně, spolupracují a nakonec postupně ustávají.
Závěr:	<p>Děti velmi dobře držely rytmus, když jsme zvuky zkoušely společně, také když každá skupina předváděla zvuk sama. Zmatek ale nastal při sestavování lokomotivy. Děti slyšely i jiný rytmus a ten svůj následně spletly, neměly se čeho chytit.</p> <p>Další hodinu jsem v každé skupině určila „udavače rytmu“, který dostal dřívka a skupinky rozsadila po třídě tak, aby od sebe měly rozestup. „Udavač rytmu“ ťukal na dřívka na každou dobu.</p> <p>Lokomotivu jsme nakonec dali dohromady a všichni jsme z toho měli upřímnou radost. Bylo to těžké, ale zvládli jsme to.</p>
viz přílohy č. 1	

Číslo činnosti:	7
Název:	Rýmovačky (básně – Kdo tu bydlí?, Můj pokoj, Náš dům – byly převzaty z knihy E. Stará, M. Starý – Žvanda a Melivo)
Zařazení:	Rytmus (rytmická cvičení)
Cíl:	Rozvoj rytmického cítění (nejen v Hudební výchově)
Datum realizace:	březen 2010
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	obrázky k říkankám
Čas:	5 – 10 min
Popis:	<p>Na tabuli si učitel předem připraví básničku. V této básničce chybí jedno slovo v rýmu. Vedle básničky učitel pověsí obrázky slov chybějících v básničce v přeházeném pořadí.</p> <p>Připomeneme si s dětmi co je to rým. Na několika náhodných slovech můžeme vyzkoušet, zda děti chápou, co po nich budeme chtít.</p>

	<p>Poté odkryjeme tabuli s připravenou básničkou. Upozorníme děti na obrázky kolem básničky a ubezpečíme se, že vědí, co který obrázek znázorňuje.</p> <p>Učitel předčítá dětem básničku a ukazovátkem ukazuje, kde právě čte. Děti doplňují rýmy a přiřazují jednotlivé obrázky.</p>
Závěr:	<p>Tuto hru je dobré zařadit až v době, kdy umí děti většinu slov přečíst pomocí slabikování. Uvědomují si tak rytmus slov, délku slabik a dokážou lehce napodobit rytmus celého rýmu.</p> <p>Hru jsme s dětmi několikrát opakovali, vždy s novou básničkou. Děti hra bavila a zdála se jim jednoduchá a vtipná.</p> <p>Pomohla nám také v českém jazyce při rytimizaci čtení.</p>
viz příloha č. 2	

Číslo činnosti:	8
Název:	Včelí úl
Zařazení:	Rytmus (rytmická cvičení)
Cíl:	Rozlišení délky not a pomlk (celá, půlová, čtvrt'ová, osminová)
Datum realizace:	leden 2009; prosinec 2009
Místo realizace:	ZŠ Český Dub; ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	13; 24
Pomůcky:	6 – 12 bzučáků (pomůcka pro děti s SPU), obrázky not a pomlk (na čtvrtce A4), rytmická cvičení (na tabuli)
Čas:	10 – 15 min (průběžně ve čtyřech vyučovacích hodinách)
Popis:	<p>Motivace: Víte děti, jak to asi vypadá ve včelím úle? (je tam strašně moc včel; hrozný hluk, protože všechny včely bzučí; je tam jedna královna; a všechny ostatní včely se o ni starají; taky jsou tam strážé, aby úl nikdo nepřepadl...)</p> <p>Jak ty včelky bzučí, jaký je to zvuk? Předved'te mi ho. (Bzzz...)</p> <p>My si dnes na takové včelky také zahrajeme, místo našeho bzučení, však budeme používat přístroje, které se jmenují bzučáky. Až se s nimi naučíme správně bzučet, bude z nás</p>

	<p>včelí bzučící sbor.</p> <p><u>1. hodina:</u> Do každé lavice (děti pracují ve dvojici) rozdáme jeden bzučák. Na tabuli máme připravenou notu celou a celou pomlku (obrázek). Vysvětlíme dětem, že se tato nota jmenuje celá. To znamená, že se hraje na čtyři doby. Doby počítáme – první, druhá, třetí, čtvrtá. Zdůrazníme také tvar noty (má pouze břicho, které je prázdné).</p> <p>Předvedeme dětem, jak to vypadá, když se tato nota „bzučí“ na bzučák. Děti si vyzkouší, počítáme společně, pak po skupinách či jednotlivcích (kdo má odvalu).</p> <p>Stejným způsobem zavedeme i pojem celá pomlka. Pomlka je opět na čtyři doby, které počítáme – první, druhá, třetí, čtvrtá. Pomlka však oproti notě znamená, že ji nehrajeme, je to pauza, ticho. Zdůrazníme tvar (visí na lince, je plná).</p> <p>Stejně jako u noty si předvedeme, jak taková pomlka vypadá se bzučákem a zkusíme si ji i „(ne)zabzučet“.</p> <p>Poté otevřeme tabuli, kde máme již předem připravená jednoduchá rytmická cvičení, pomocí nichž právě probranou látku procvičíme. Bzučící sbor může začít.</p> <p><u>2., 3., 4. hodina:</u> Stejným způsobem v následujících hodinách probereme i zbylé noty a pomlky (půlovou, čtvrtovou a osminovou). Na začátek hodiny vždy zařadíme krátké opakování z minula.</p>
Závěr:	<p>V době kdy začínáme s tímto cvičením, již děti zvládají slabikování a skládání slov ze slabik, proto by pro ně neměl být problém rozdělit doby na pr-vá, dru-há, tře-tí, čtvr-tá.</p> <p>Při první hodině jsem udělala chybu, dala jsem dětem bzučáky dříve, než jsem vysvětlila látku a co po nich budu požadovat. Každý si chtěl zkusit, jak bzučák bzučí, takže mi trvalo dlouho, než jsem děti uklidnila. V dalších hodinách jsem se již poučila a bzučáky rozdala až v době, kdy byly opravdu potřeba.</p> <p>Pro děti ze ZŠ Český Dub bylo toto cvičení velmi</p>

	<p>namáhavé, a proto jsem musela výuku protáhnout na šest po sobě jdoucích hodin, zejména kvůli osminové notě. Nakonec jsme to však zvládli a mohli jsme si pomocí notového zápisu již známých písniček zahrát na včelí sbor.</p> <p>Děti ze ZŠ Vrchlického toto cvičení zvládaly o poznání lépe a i při velkém počtu jsme je zvládli dle plánu. Bzučáky děti z obou tříd zaujaly, takže jsme je na jejich požádání používali i v hodinách českého jazyka při slabikování či určování délky slabik ve slovech (např. při diktátech).</p> <p>Tato pomůcka je dle mého názoru vhodná nejen pro děti s SPU, děti délku noty (pomlky, slabiky) nejen slyší, ale mohou ji i vidět (bzučák má také světélko) a navíc si délku i osahají – ony jsou těmi, kdo délku na bzučáku mačká.</p>
--	--

6.2 Instrumentální činnosti

Číslo činnosti:	1
Název:	Sněm Šamanů
Zařazení:	Instrumentální činnosti
Cíl:	Vytvoření vlastního hudebního nástroje
Datum realizace:	duben 2010
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	kulatá krabička od sýru, tempery, tavná pistole, provázek, drobné přírodniny (šupinky od šišek, peříčka, listy, klacíky, kamínky...), korálky, náplň (rýže, čočka, drobné těstoviny...)
Čas:	45 min
Popis:	<p>Motivace: Víte děti, kdo je to šaman? (indián; jejich náčelník; něco jako indiánský doktor; taky uměl kouzlit; vyvolával duchy...) Výborně. A víte, jakým způsobem duchy vyvolával? (při obřadech; tancoval kolem ohně; zpíval; taky kouřili dýmku míru...) Správně. Zpěv a tanec také doprovázeli nějakými nástroji. Věděli byste jakými? (bubny; a takovými jako rachtátky...) Přesně tak. Těm rachtátkům se říkalo chřestidla a my si dnes taková chřestidla také vyrobíme.</p>

	<p>Krabičky od sýra celé natřeme temperou. Poté je po obvodu, pomocí tavné pistole, polepíme drobnými přírodninami – dle vlastní fantazie. Volné místo na krabičce pomalujeme – dle vlastní fantazie. Dosypeme náplní a obě poloviny krabičky slepíme k sobě.</p> <p>Na konec tavnou pistolí přilepíme rukojeť (klacík), kterou můžeme dozdobit drobnými přírodninami, provázkem či korálky.</p>
Závěr:	<p>Děti práce moc bavila. Je potřeba jim pomoci s tavnou pistolí, o kterou by se mohly spálit.</p> <p>Chřestidla se nám velmi povedla, děti si je hned chtěly brát domů. Musela jsem je zarazit, protože jsem je chtěla využít v jiných hodinách jako doprovod, a dětem slíbit, že je rodičům ukážu na schůzkách SRPDŠ.</p> <p>Vytvořili jsme s nimi rytmický doprovod asi u tří písní, pak jsem dětem musela ustoupit a ony si je nadšeně odnesly domů.</p>

Číslo činnosti:	2
Název:	Poznáš mě?
Zařazení:	Poslechové činnosti, instrumentální činnosti
Cíl:	Rozvoj sluchového vnímání, správné držení nástrojů a hra na ně
Datum realizace:	listopad 2008
Místo realizace:	ZŠ Český Dub
Počet dětí:	13
Pomůcky:	dřívka, tamburína, bubínek, činelky, triangel, rumba koule (vajíčka), rolničky, (od každého nástroje více kusů)
Čas:	20 – 25 min
Popis:	<p>Děti sedí v kruhu. Každé má svůj hudební nástroj. Vyzveme jedno dítě, aby nám na svůj nástroj zahrálo. Jeho hraní ukončíme. Pokud nástroj drželo dobře, pochválíme ho a správné držení nástroje ještě jednou všem ukážeme. Pokud nástroj drželo špatně, opravíme ho a správné držení dětem předvedeme.</p> <p>Takto pokračujeme, dokud se všichni nevystřídají. Poté dětem řekneme, aby se posadily zády do kruhu a svůj</p>

	<p>nástroj položily před sebe. Učitel stojí uvnitř kruhu a hraje na vybraný nástroj. Děti bedlivě poslouchají. Kdo zaslechne „dvojče“ svého nástroje, uchopí ten svůj a přidá se k učiteli. Několikrát opakujeme. Nástroje můžeme dětem vyměnit, stejně jako mění nástroje učitel, stojící uvnitř kruhu.</p> <p>Kdo dobře poslouchá, získá bod. Hudebník s nejvyšším počtem bodů dostane sladkou odměnu.</p>
Závěr:	<p>Hra se dětem velmi líbila. Opakovali jsme ji během několika po sobě jdoucích hodin. Děti se naučily správnému držení hudebních nástrojů a velmi se zlepšilo jejich sluchové vnímání. Toto zlepšení bylo viditelné i v hodinách českého jazyka. Děti lépe rozlišovaly hlásky na začátku či na konci slov nebo si dokázaly lépe určit počet slabik ve slovech. Hra se hodí pro děti, které mají problémy se sluchovou percepcí a diferenciací, tedy i pro děti s SPU.</p>

Číslo činnosti:	3
Název:	Interaktivní tabule
Zařazení:	Poslechové činnosti, instrumentální činnosti
Cíl:	Rozlišení jednotlivých hudebních nástrojů dle obrázku či zvuku, rozvoj sluchového vnímání
Datum realizace:	květen 2010
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického
Počet dětí:	24
Pomůcky:	Interaktivní tabule, prezentace, notebook (software – SMART board 9.0)
Čas:	10 – 15 min
Popis:	<p>Děti sedí v půlkruhu kolem interaktivní tabule. Spustíme prezentaci a vysvětlíme dětem, o čem si dnes budeme povídat.</p> <p><u>Úvodní strana:</u> Jaké znáte hudební nástroje? (basu; kytaru; housle; klavír; flétnu; triangel; činelky; dřívka; trubku...) Výborně. Teď zjistíme, jestli tyto nástroje poznáte i podle obrázku nebo zvuku.</p>

	<p><u>1. strana:</u> Vyzveme děti, aby tiše poslouchaly, hlásily se a sledovaly, zda to jejich kamarádi mají dobře. Postupně vyvoláme pět dětí, aby si vybraly nástroj, přečetly jeho název a přehrály zvuk.</p> <p><u>2. strana:</u> Vyvoláme další pětici dětí. Každé dítě přehraje zvuk a snaží se uhodnout, co je to za nástroj. Pokud nevědí, pod obdélníčky je ukrytý obrázek nástroje.</p> <p><u>3. strana:</u> Další pětice dětí spojuje název s obrázkem hudebního nástroje.</p> <p><u>4. strana:</u> Další pětice dětí rozděluje nástroje do tří skupin. Zde si vysvětlíme význam pojmů – bicí nástroje (bijeme do nich, zvuk se ozývá při „břinknutí, bouchnutí, cinknutí...“ či pomocí paliček), strunné nástroje (mají struny, tón se ozývá při brnkání či pomocí smyčce), dechové nástroje (tón se ozývá, když do nástroje foukáme).</p> <p><u>5. strana:</u> Za odměnu děti poznávají filmovou animovanou pohádku. Čtveřice dětí odkryje nápovědy a pustí hudbu. (Shrek)</p>
Závěr:	<p>Tato hodina byla pro děti velmi zábavná. Interaktivní tabule a práce s ní je nový a moderní styl výuky. Protože byla na škole jen jedna, nepracovali jsme s ní často. Proto byly děti nadšené. Je třeba s ní práci omezit jen na krátké intervaly, kvůli pozornosti dětí.</p> <p>Nástroje děti snadno poznaly jak podle obrázku, tak podle zvuku. Tato hodina byla spíše zpestřením běžných vyučovacích hodin. Presentace byla předmluvou k rozsáhlejšímu povídání o hudebních nástrojích, které měly děti absolvovat během hudebního pořadu objednaného školou.</p>
viz příloha č.: 4 (CD s programem)	

6.3 Hudebně pohybové činnosti

Číslo činnosti:	1
Název:	Pantomima
Zařazení:	Hudebně pohybové činnosti (základní pohybové prvky)
Cíl:	Nácvik koordinace, ladnosti a plynulosti pohybu
Datum realizace:	září/říjen 2008; říjen 2009
Místo realizace:	ZŠ Český Dub; ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	13; 24
Pomůcky:	CD s hudbou
Čas:	10 – 15 min (průběžně v pěti vyučovacích hodinách)
Popis:	<p><u>1. hodina – Vojenská rota (chůze – pochod):</u> Nejdříve si s dětmi poslechneme hudbu (C. Saint–Saens, Karneval zvířat – Pochod lvů) a vyzvu je, ať zatančí (udělají diskotéku). Učitel pozoruje koordinaci, plynulost a ladnost pohybu dětí (pro pozdější srovnání). Děti si představí, že jsou vojáci. Co takový voják dělá? (poslouchá rozkazy velitele, dobře střílí, chrání nás před válkou, pochoduje, stojí rovně v pozoru, umí ovládat stíhačky...) Aby se stal z obyčejného vojáka dobrý voják, musí umět skvěle pochodovat. Zvládnete pochodovat jako praví vojáci?</p> <p>Učitel předvede dětem, jak by měl správný pochod vypadat (rovná záda, našlapujeme ze špičky na patu, ruce rovně, kolena vysoko...). Děti pochodují po třídě. Učitel sleduje, případně opravuje chyby. Po nacvičení se děti snaží sladit chůzi (pochod) s hudbou.</p> <p><u>2. hodina – Klokán Skippy (pérování – drobné poskoky):</u> Učitel pověsí na tabuli obrázek klokana. Co je to? (klokán...) Jak vypadá? (má zrzavou srst, světle zrzavou, dlouhý ocas, dlouhé zadní nohy, umí skákat daleko, má na břicho kapsu, pro mláďata, Přední nohy má krátké, má uši a špičatý nos...)</p> <p>Děti si představí, že jsou klokani. Jako by na nohách měly skákatí péra. Učitel předvede, jak na „pérech“ mohou pérovat, drobně a lehce poskakovat. Děti pak samostatně pérují a poskakují po třídě podle pokynů učitele, který vše pozoruje a snaží se opravit případné chyby. Nakonec opět posloucháme hudbu (C. Saint–Saens, Karneval zvířat –</p>

	<p>Klokan), děti tančí podobně jako minulou hodinu a snaží se sladit s hudbou.</p> <p><u>3. hodina – Atleti (běh):</u> Tuto hodinu spojíme s tělesnou výchovou. Probereme s dětmi atletickou abecedu. Vysvětlíme, jak se pohybují různé části těla při běhu a nacvičujeme klus, sprint, pomalý běh...</p> <p><u>4. hodina – Ptáci (pohyb rukou):</u> Děti zavřou oči a představí si, že jsou ptáci. Co dělají? Co mohou vidět? (létají, hodně vysoko, vidí svět z výšky, sedí na stromech, staví hnízda, když je zima, odlétají do tepla, mají dlouhá a silná křídla, také silné zobáky a drápy, umí sedět na vodě...)</p> <p>Ruce dětí se teď staly křídly. Na pokyny mávají „křídly“ dlouhými, krátkými, rychle, pomalu, jen se vznášejí na obloze, jako dravec, jako čáp, jako maličký kolibřík... Nakonec tančí děti s hudbou (M. Ravel – Suita č. 2 z baletu Daphnis et Chloe).</p> <p><u>5. hodina:</u> Připomeneme si, čím vším jsme už byli. (vojenská rota, klokani, atleti a ptáci...) Zopakujeme si jednotlivé pohyby a poté je zkombinujeme s pohybem rukou. Děti chodí, pochodují, běhají či poskakují po třídě a mávají při tom rukama, dle pokynů učitele. Nakonec opět tančíme na hudbu (C. Saint-Saens, Karneval zvířat – Průvod všech zvířátek) a necháme je, aby se hudbě přizpůsobily, aby se pohybovaly podle toho, jak to cítí ony.</p>
Závěr:	<p>V obou třídách přistupovaly děti k úkolům poněkud ostýchavě. Nebyly si svými pohyby jisté, možná se i trochu styděly před ostatními. Postupně však bylo vidět, jak získávají určitou jistotu (ty hodně stydlivé bylo nutné více chválit a povzbuzovat je se slovy, že to dělají dobře). Poslední hodinu už bylo vidět, že si pohyb užívají. Nejvíce se „vyřádily“, když jsem pustila hudbu a nechala jim volné pole působnosti. Ve většině pohybů byla zřetelná spontánnost. Jen malá část dětí se striktně držela naučených pohybů (stydlivost převládla nad spontánností).</p>

	<p>Na ZŠ v Českém Dubě jsem udělala jednu chybu. První hodinu jsem děti nenechala tancovat podle hudby bez jakéhokoliv předchozího vedení. Neměla jsem tedy možnost porovnat rozdíly.</p> <p>Ale na ZŠ Vrchlického v Liberci jsem se z chyby již poučila a hudbu dětem 1. hodinu pustila. Na konci byly vidět zřetelné rozdíly. Pohyby byly více koordinované a plynulejší, nevymykaly se rytmu hudby (oproti první hodině). První hodinu zůstaly ty nejstydlivější sedět, poslední hodinu tančily všechny děti.</p>
--	--

Číslo činnosti:	2
Název:	Perpetuum mobile
Zařazení:	Rytmus (rytmická cvičení), hudebně pohybové činnosti
Cíl:	Rozvoj rytmického cítění, koordinace pohybu, udržení rytmu
Datum realizace:	leden 2010
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	–
Čas:	25 – 30 min
Popis:	<p><u>Motivace:</u> Představíme si, že jsme vynálezci. Co takový vynálezce asi dělá? Kdo to vůbec je? (pán, který sedí v laboratoři, má dlouhý bílý plášť, vynalézá různé stroje, nebo léky pro lidi, dělá pokusy se zvířaty, vynalézá zbraně...)</p> <p>Co na to vynalézání asi potřebuje? (mozek, různé součástky, pomocníky, knížky, encyklopedie, počítače, mikročipy...)</p> <p>Chtěli byste se stát vynálezcem? (ano...)</p> <p>My si dnes na vynálezce zahrajeme. Sestavíme si zvláštní stroj, který bude mít mnoho součástí. Těmi součástkami budete vy. Já budu spínač, který uvádí celý stroj do pohybu. Když zvednu ruce – spustíte se, když je dám dolů – stroj se vypne.</p> <p>Postavíme se do kroužku. Nejdříve s dětmi společně nacvičíme jednotlivé pohyby součástí (šest různých</p>

	<p>pohybů – může být i více, pokud to děti zvládnou). Vyzkoušíme si je všichni dohromady. Poté děti rozdělíme do šesti skupin (opět na uvážení učitele – dle schopností dětí). Každá skupina znázorňuje jeden pohyb součástek. Ten si zkusí každá skupina zvlášť. Potom zkusíme stroj zapojit. Každá skupina se drží svých pohybů v daném rytmu a sledují učitele – spínač. Skupiny můžeme proházovat, aby si děti vyzkoušely pohyb všech „součástek“.</p> <p><u>Součástky:</u></p> <p>1. pohyb – děti se rozdělí na dvě skupiny systémem (1 – 2 – 1 – 2 – 1 – 2 – 1...). Když jedničky stojí, dvojky udělají dřep. Když jedničky udělají dřep, dvojky se postaví. Takto se děti střídají do rytmu tleskání spínače (učitele).</p> <p>2. pohyb – děti upaží a ohnou ruce v loktech směrem dolů. Do rytmu tleskání spínače (učitele) děti kmitají rukama ohnutýma v loktech doleva a doprava.</p> <p>3. pohyb – děti stojí rovně, ruce podél těla. Do rytmu tleskání spínače (učitele) se děti otáčejí kolem vlastní osy vždy o 1/4 otočky.</p> <p>4. pohyb – děti stojí rovně, ruce podél těla. Do rytmu tleskání spínače (učitele) se děti na první tlesknutí předkloní, na druhé narovnají zpět (střídáme předklon – narovnat...).</p> <p>5. pohyb – děti stojí rovně, ruce v bok. Do rytmu tleskání spínače (učitele) děti na první tlesknutí udělají krok vlevo s přídupem, na druhé tlesknutí krok vpravo s přídupem (střídáme vpravo – vlevo...).</p> <p>6. pohyb – děti stojí rovně, ruce v bok. Do rytmu tleskání spínače (učitele) otáčejí děti hlavou vlevo a vpravo (opět střídáme).</p>
Závěr:	<p>Při této hře je velmi důležité přizpůsobit rychlost tleskání schopnostem dětí, aby stihly pohyb provést dobře a aby mezi pohyby nebyla dlouhá pomlka.</p> <p>Pohyby děti zvládly velmi rychle, samotná příprava netrvala dlouho. Jediný pohyb, který dětem trochu činil</p>

	<p>potíže, byl 1. pohyb. Střídání se bylo pro ně těžké. Často dělaly chyby, protože se přestaly soustředit na rytmus a vnímaly jen svého souseda. Nácvik tohoto pohybu zabral nejvíce času.</p> <p>Když jsme dávali stroj dohromady, potíže již nenastaly. Děti měly dostatek času se pohyby naučit, také se plně soustředily. Výsledek se nám líbil natolik, že jsme ho další hodinu po krátkém nácviku a opakování předvedli vedlejší paralelní třídě. Tuto hru jsme si zahráli ještě několikrát. Dokonce jsem si všimla, že si děti takto hrály i během několika přestávek.</p> <p>Myslím, že tato hra by se dala použít i ve vyšším ročníku. Můžeme navýšit počet pohybů, jejich obtížnost, počet skupin anebo dát dětem za úkol, aby si sestavily přístroj samy (s vlastními pohyby a rytmem).</p>
--	---

6.4 Poslechové činnosti

Číslo činnosti:	1
Název:	Hledáme zvukové dvojče (Metodika pochází z publikace Školy v pohybu, která je výstupem mezinárodního projektu INCLUSIVE.)
Zařazení:	Poslechové činnosti
Cíl:	Rozlišení zvuků – výška, barva a hlasitost tónu
Datum realizace:	září 2009
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	Krabičky, drobné předměty (kousky dřeva z ořezaných tužek, papírová kolečka z děrovačky, kancelářské spony, špendlíky, kamínky, kousky křídly, kávová zrnka, rýže, čočka, obilí...)
Čas:	10 – 15 min (1. hodina); 25 – 30 min (2. hodina)
Popis:	<p><u>1. hodina:</u> Učitel zvedne krabičku se semínkem a zatřepe s ní. Je v krabičce něco? (ano...)</p> <p>Pak zvedne prázdnou krabičku a zatřepe s ní. Je v této krabičce něco? (ne...) Jak jste to poznali? (nic se z ní neozvalo...).</p> <p>Učitel přisype do první krabičky další semínka a zatřepe</p>

	<p>s ní. Jak se zvuk změnil? (více rachtá, je v ní více semínek, je to hlasitější...)</p> <p>Učitel vyzve jednoho z žáků, aby se prošel po třídě a přinesl nějaké drobné předměty, které najde (před začátkem hodiny je učitel rozmístil po třídě). Předměty dá do nové krabičky a zatřepe s ní. Děti říkají jaký zvuk je, jak se změnil (hodnotí jeho barvu, výšku, hlasitost...). Žáky několikrát vystřídáme, vždy si povídáme, co jsme slyšeli.</p> <p><u>2. hodina:</u> Každé dítě dostane svoji krabičku. Děti se posadí do kruhu. Učitel vyzve žáka, aby zatřepal svojí krabičkou (hádáme co v ní je), pak již pokračují žáci sami. Obchází kruh a prosí postupně své spolužáky, aby zatřepali svojí krabičkou. Snaží se najít krabičku se stejným obsahem. Pokud si myslí, že své „dvojče“ našli, určí dalšího hledače. Tak pokračujeme, dokud všechny děti nemají dvojici. Poté společně zkontrolujeme.</p>
Závěr:	<p>Hra byla velmi náročná na přípravu, ale stála za to. Děti velmi bavila. Soustředily se, ve třídě bylo naprosté ticho, děti byly pečlivé a vzaly svůj úkol velmi vážně. Výsledek mě mile překvapil. Opět jsem žasla nad jejich vnímavostí. Ze dvanácti dvojic byly špatně jen dvě.</p>

Číslo činnosti:	2
Název:	Písničkové hádanky
Zařazení:	Poslechové činnosti
Cíl:	Rozlišení známých melodií, rozvoj hudební paměti, opakování naučených písní
Datum realizace:	červen 2009; červen 2010
Místo realizace:	ZŠ Český Dub; ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	13; 24
Pomůcky:	Pracovní list s obrázky písniček
Čas:	10 – 15 min
Popis:	<u>Motivace:</u> Jestlipak máte děti dobrou paměť? (ano mám, ne nemám, já nevím...) A co váš sluch, je dobrý? (ano, ne, asi...)

	<p>Velice dobrý sluch a dobrou paměť má jedno zvířátko. Vypadá jako myš, ale umí létat. Visí ze stropu vzhůru nohama a létá jen za tmy. Někdy si ho lidé pletou s upírem. Co je to? (netopýr...)</p> <p>Netopýr má dobré uši, ve tmě nevidí, takže vydává zvuk, který se odráží od překážek, do kterých by mohl v noci narazit. Proto natahuje uši a pečlivě poslouchá.</p> <p>Stejně jako netopýr teď budete natahovat uši vy a pečlivě poslouchat.</p> <p>Učitel rozdělí děti do skupin (cca 4 – 5 členů). Každá skupina si zvolí zakreslovače (žák, který pomocí barev značí písničky). Každá skupina dostane pracovní list, na kterém jsou obrázky znázorňující několik písní (počet si určí každý učitel sám), které jsme se naučili během školního roku zpívat.</p> <p>Učitel zahraje (klavír, housle, flétna...) melodii písničky a určí barvu, kterou budou děti značit písničku (obrázek) v pracovním listě. Melodii opakujeme dvakrát až třikrát a dáme dětem čas před tím, než začneme s další melodií (kdo umí, může připsat i název písničky).</p> <p>Nakonec vše zkontrolujeme a písničky si můžeme připomenout i zpěvem.</p>
Závěr:	<p>Hra je velmi jednoduchá, děti baví a dokáže je zaujmout v období, kdy už myslí spíše na prázdniny.</p> <p>Záleží na učiteli, jaké množství písní zvolí a na jaký nástroj je dětem zahraje.</p> <p>Je dobré děti trochu zmást změnou nástroje, zpestří tím hru. Moje děti byly zvyklé na zvuk houslí, valnou většinu doprovodů jsem celý rok hrála na housle. Při hře jsem zvolila flétnu a klavír. Děti nebyly na zvuk těchto nástrojů zvyklé, a proto jim rozluštění některých písní dělalo potíže. Nakonec však uhodli všichni a všechno.</p>

Číslo činnosti:	3
Název:	Písničkové Puzzle
Zařazení:	Poslechové činnosti
Cíl:	Rozlišení známých melodií, rozvoj hudební paměti, opakování naučených písní
Datum realizace:	květen 2010
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	Obrázky k písničkám, texty písniček + odměna
Čas:	15 – 20 min
Popis:	<p>Motivace: Určitě děti rády skládáte puzzle. (ano...) Co to vlastně takové puzzle je? (jsou to kousky obrázků; rozřezané obrázky; můžou být na kostkách; to je pro mimina; nebo na tvrdém papíru; může jich být i tisíc; ty jsou pěkně těžké...)</p> <p>My si dnes také složíme takové puzzle, ale bude to speciální písničkové puzzle.</p> <p>Vysvětlíme dětem, že se naše puzzle bude vždy skládat ze tří částí, které nám dohromady dají jednu písničku.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. část bude úryvek melodie dané písničky (zahrajeme ji dětem na nějaký hudební nástroj). 2. část bude obrázek k písničce, který vždy vystavíme na tabuli. 3. část bude úryvek textu písničky, který jim přeříkáme, či dle schopností dětí napíšeme na tabuli. <p>Děti můžou pracovat samostatně nebo je rozdělíme do skupin o 4–5 členech. Na kus papíru zapisují, jak se písnička jmenuje.</p> <p>Nakonec zkontrolujeme správnost odpovědí, hru vyhodnotíme, můžeme odměnit vítěze a písničky si zazpíváme.</p>
Závěr:	<p>Počet písniček záleží na učiteli, já osobně jsem jich vybrala pět, aby hra netrvala moc dlouho a děti se při ní nenudily. Melodii jsem dětem zahrála pokaždé třikrát, slova jsem měla napsaná na archu balicího papíru, aby se dala na tabuli měnit, a obrázky jsem měla na čtvrtkách.</p> <p>Je dobré vybrat úryvek melodie z prostředku písně, stejně tak úryvek textu, jinak to pro děti bude moc jednoduché a vše uhádnou dříve, než jim předložíte další části puzzle.</p>

	<p>Opět záleží na zvážení každého učitele, já jsem dětem skládání ještě trochu ztížila tím, že jsem každou písničku hrála na jiný nástroj (kytara, housle, klavír, flétna...)</p> <p>Hra dětí velmi bavila, radily se ve skupinkách, spolupráce probíhala velmi poklidně, ve třídě bylo naprosté ticho, děti si šeptaly (nechceme přeci, aby to slyšeli ostatní a my jim tím poradili...). Nakonec děti hru ohodnotily slovy (nebylo to tak lehké, jak jsme si mysleli na začátku...)</p> <p>Ne všichni všechno uhádli, ale úspěšnost byla celkem vysoká. Vítěz byl pouze jeden, malou odměnu však dostaly všechny děti.</p>
viz přílohy č. 3	

Číslo činnosti:	4
Název:	Kdo má uši, slyš!
Zařazení:	Poslechové činnosti
Cíl:	Rozlišení zvuku a tónu
Datum realizace:	září 2008
Místo realizace:	ZŠ Český Dub
Počet dětí:	13
Pomůcky:	svazek klíčů, pytlík bonbonů, flétna, kytara, housle, klavír, sadu obrázků, CD k učebnici Hudební výchova pro 1. ročník ZŠ - SPN
Čas:	15 min
Popis:	<p>Motivace: Děti máte uši? (ano máme; já je mám jako slon...) Na co takové uši člověk potřebuje? (aby všechno dobře slyšel; aby mohl mluvit; aby mohl hrát na hudební nástroj a nebylo to falešné...)</p> <p>Vidím, že víte na co uši použít, jsem tedy zvědavá, jak ty vaše uši slyší. Hned to vyzkoušíme...</p> <p>Nejdříve dětem vysvětlíme, že budeme vydávat různé zvuky či tóny a ony, že budou hádat, čím jsme zvuk či tón vytvořili.</p> <p>Děti si položí hlavu na lavici a zavřou oči. Pomocí klíčů, pytlíku bonbonů, dupnutí, tlesknutí, škrábání nehty po</p>

	<p>lavici...vytváříme různé zvuky. Děti vždy po každém zvuku hádají, co to bylo. Poté dětem vysvětlíme, že vše co zatím slyšely, byly zvuky.</p> <p>Děti si opět položí hlavu na lavici a zavřou oči. Tentokrát tvoříme tóny pomocí houslí, flétny, klavíru, kytary, vlastního hlasu. Děti opět po každém tónu hádají, čím jsem tón vytvořila. Vysvětlíme dětem, že vše co slyšely nyní, byly tóny.</p> <p>Vysvětlíme dětem, že tóny se dají hrát na hudební nástroje nebo je můžeme zazpívat. Zatímco zvuky jsou vše, co slyšíme kolem (kapot deště, foukání větru, šustění listí, hřmění bouřky...)</p> <p>Potom dětem pustíme z CD různé zvuky a tóny a určujeme, zda je to zvuk či tón.</p> <p>Poté na tabuli připevníme obrázky. Děti je rozdělí do dvou skupin podle toho, jestli vydávají zvuk či tón.</p>
Závěr:	<p>Děti na této činnosti nejvíce bavil samotný poslech a následné hádání, co je to.</p> <p>Na konci této činnosti se již nikdo nezmýlil v určování zvuků a tónů.</p> <p>Tato činnost procvičí dětský sluch i hudební představivost.</p>

Číslo činnosti:	5
Název:	Třída plná proměn
Zařazení:	Poslechové činnosti
Cíl:	Rozvoj hudební představivosti
Datum realizace:	listopad 2009
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	24
Pomůcky:	CD s různými hudebními žánry
Čas:	10 – 15 min
Popis:	<u>Motivace:</u> Diskuse s dětmi na téma – Jaká může být hudba? (smutná; veselá; rychlá; pomalá; hlasitá; tichá;

	<p>může něco představovat – třeba zvířátka; nebo třeba vodu; bouřku; déšť...).</p> <p>Vysvětlíme dětem, že jim budu pouštět úryvky různých hudebních žánrů (jazz, klasická hudba, populární hudba...) a chtěli bychom, aby nám pomocí svého obličeje (mimiky), pantomimy, slov, obrázků..., ukázaly, řekly, nakreslily..., jakou v nich hudba vyvolává náladu, pocity, co si pod ní představují...</p>
Závěr:	<p>Tohoto úkolu jsem se velmi obávala. Myslela jsem si, že bude pro děti velmi obtížný ba dokonce nesplnitelný. Že nepochopí, co po nich vyžadují, nebo si nebudou vědět rady se svým tělem či obličejem.</p> <p>Děti mne však přesvědčily o opak. Přesvědčily mě o tom, jak jsou vynalézavé, jak obrovskou mají fantazii a jak se dokáží vcítit.</p> <p>Děti dokázaly pomocí mimiky či barev na papíře vyjádřit smutek, radost, štěstí, lítost, bolest, lásku... Dokázaly se proměnit ve spící princezny, zlověstné draky, klusající koně, pyšné krále, plavající delfíny... Ve své fantazii se přenesly na pláž, tajuplný ostrov, strašidelný hrad, letní zahradu...</p> <p>Hra byla úžasná, hlavně pro mě. Fantazie dětí mne ohromila. Hru jsme hráli, na přání dětí, vícekrát. Proto jsem musela vymýšlet jiné způsoby, jak pocity z hudby vyjádřit.</p> <p>Výběr hudby je závislý na tom, v co byste chtěli, aby se vaše třída proměnila. Nejlepší je instrumentální hudba beze slov, která by děti ovlivňovala.</p>

Číslo činnosti:	6
Název:	Kdo je to?
Zařazení:	Poslechové činnosti
Cíl:	Rozvoj sluchového vnímání
Datum realizace:	říjen 2009
Místo realizace:	ZŠ Vrchlického
Počet dětí:	24
Pomůcky:	Šátek, bonbony jako odměna
Čas:	10 – 15 min
Popis:	<p>Vysvětlíme dětem, že hra, kterou budeme teď hrát, závisí na jejich dobrém sluchu. Ve třídě musí být úplné ticho, aby „hadač“ dobře slyšel.</p> <p>Předem si s dětmi určíme jednoduchou píseň (Skákal pes), kterou budeme zpívat.</p> <p>„Hadač“ (vybraný dobrovolník) půjde k tabuli, zavážeme mu oči, aby nic neviděl. Vybraný žák mu přezpívá písničku. Svůj hlas může různě měnit. „Hadač“ hádá, kdo z dětí zpívá. Pokud uhodne, dostane bonbon (může hádat třikrát).</p>
Závěr:	<p>Jak jsem již výše uvedla, děti na ZŠ Vrchlického byly smíchány z několika MŠ. Čekala jsem proto s touto hrou několik týdnů, aby se lépe poznaly.</p> <p>Děti hra velmi bavila. Seděly v naprosté tichosti, různými způsoby měnily hlasy (mnohé z nich byly velmi komické). „Hadači“ měli často nelehkou práci. Většinou jim však tři pokusy, na uhodnutí hlasu kamaráda, stačily. Později se mi děti svěřily, že se jim často pletla jména, proto potřebovaly více pokusů, než uhodly – Kdo to je?</p> <p>Tato hra pomohla i ke zlepšení klimatu ve třídě. Po hře se spolu začaly bavit i děti, které se před tím moc neznaly a zatím se nestihly skamarádit. Společným tématem se jim staly komické hlasy některých dětí a obtíže s hádáním jmen.</p>

Číslo činnosti:	7
Název:	Orchestr
Zařazení:	Rytmus (rytmická cvičení), poslechové činnosti
Cíl:	Udržení daného rytmu, rozlišení síly tónu (dynamika)
Datum realizace:	listopad 2008; říjen 2009
Místo realizace:	ZŠ Český Dub; ZŠ Vrchlického, Liberec
Počet dětí:	13; 24
Pomůcky:	ruce, nohy, prsty, pera, tužky, tašky, pravítka, sešity...
Čas:	15 – 20 min
Popis:	<p>Motivace: Děti co je to orchestr? (hraje tam spousta nástrojů; třeba na koncertě; všechny je řídí pan dirigent; musejí ho poslouchat...)</p> <p>Kdo si myslíte, že v našem orchestru bude pan dirigent? (vy...) A kdo bude dělat hudební nástroje? (my...)</p> <p>Vysvětlíme a ukážeme dětem tři gesta, která bude používat pan dirigent (prst na puse – nikdo nehraje, je ticho; ruka nad hlavou – hrajeme co nejsilněji; ruka u nohy – hrajeme co nejslaběji).</p> <p>Po té určíme jednu lavici (dvojici), která bude jako nástroj používat tleskající ruce, ostatní lavice (dvojice) si musí domluvit a vybrat jiný způsob hraní (mohou použít předměty ze svého okolí).</p> <p>Zadáme dětem jednoduchou rytmickou řadu (linii), kterou budou vyťukávat, vytleskávat, vydupávat, ... Linie je pro všechny stejná.</p> <p>Děti sledují dirigenta a řídí se jeho pokyny. Zeslabují, zesilují či úplně utichají a při tom se snaží udržet správný rytmus.</p>
Závěr:	<p>Tato jednoduchá hra může sloužit jako rytmická rozcvička i ve vyšších ročnících. Dětem se líbila i přes to, že pro ně nebylo vždy lehké dodržet rytmus. Pro některé bylo zase obtížné, udržet „na uzdě“ svůj temperament, poslouchat dirigenta na slovo a dodržovat dynamiku.</p> <p>Děti ze ZŠ Český Dub měli problémy na obou frontách. Třída byla celkově živější a tak docílit toho, aby z nejsilnějšího „hraní“ zeslabily, byl občas nadlidský úkol. Také jsem jim občas musela s rytmem pomoci (např.: vytleskat ho znovu, dokud ho opět „nehrály“ dobře).</p>

	<p>Děti ze ZŠ Vrchlického měli také trochu problémy s dynamikou, ale v menší míře. Rytmus dodržovaly téměř bezchybně. Pokud ho někdo spletl, dokázal se většinou po kratší pauze opět připojit.</p> <p>Hru jsem použila i v několika následujících hodinách, k rytmické rozvíčce či při nácviku rytmicky obtížnější písně.</p>
--	--

7. Závěr

V průběhu práce jsme vytyčili význam hudby v životě člověka a faktory, které ovlivňují vztah jedince k ní. Také jsme stanovili obsahový rámec předmětu hudební výchova v 1. ročníku ZŠ. U jednotlivých hudebních činností jsme vymezili učivo, které je pro tento ročník podstatné a přiměřené. Které bude rozvíjet a správně formovat osobnost žáka a vytvářet pilíře pro jeho následné vzdělávání. V této práci jsme dále předvedli netradiční náměty, které lze použít ve výuce hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Tyto náměty poslouží učitelům jako inspirace při tvorbě vlastních příprav na vyučování.

Práci je možné využít volněji, některé uvedené činnosti se dají zařadit jednotlivě, lze je však různě kombinovat a vytvořit tak ucelenou vyučovací jednotku.

Důležitým poznatkem je také propojení a závislost dalších školních předmětů na hudební výchově. Některé hudební dovednosti mohou ovlivnit např. výuku čtení v hodinách českého jazyka. Pokud bude učitel využívat uvedené činnosti ve své výuce, může tak dosáhnout výborných výsledků nejen v oblasti hudby. Např. dětem s SPU mohou některé aktivity pomoci při reedukaci daných obtíží.

Metody, uváděné v této práci, kladou na učitele velké nároky z hlediska odbornosti jeho znalostí a didaktických dovedností, vyžadují však i kreativitu a ochotu vyzkoušet nové techniky a možnosti. Veškeré úsilí, které do svých hodin pedagogové vloží, se jim vrátí v podobě šikovných, vnímavých, kreativních a vděčných žáků.

8. Seznam použité literatury

BALCÁROVÁ, B.: *Alfa didaktiky hudobnej výchovy*. Prešovský hudobný spolok Súzvuk, Prešov 2004.

CMÍRAL, A.: *Hudební didaktika v duchu zásad Jana Amose Komenského*. 1. vyd. SPN, Praha 1958.

DANIEL, L.: *Metodika hudební výchovy*. UP, Olomouc 1992. ISBN 80-7067-098-3

FRANĚK, M.: *Hudební psychologie*. 1. vyd. Karolinum, Praha 2005. ISBN 80-246-0965-7

HERDEN, J.: *Hudba jako řeč*. Scientia, Praha 1998. ISBN 80-7183-126-3

HERDEN, J.: *Hudba pro děti*. SPN, Praha 1978.

HOLAS, M.: *Hudební pedagogika*. AMU, Praha 2004. ISBN 80-7331-018-X

HOLAS, M., HYNOUŠ, J.: *Psychická a fyzická příprava hudebníka*. AMU, Praha 1996.

HOLAS, M.: *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. 3. vyd. AMU, Praha 1998. ISBN 80-85787-27-9

HOLAS, M.: *Úvod do psychologie hudby*. SPN, Praha 1990.

Hudební výchova – časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní.

JŮVA, V.: *Estetická výchova. Vývoj-pojetí-perspektivy*. Paido, Brno 1995. ISBN 80-85931-12-5

KOUTSKÝ, J.: *Poslechové činnosti v hodinách hudební výchovy*. Technická univerzita v Liberci, Liberec 2002.

KURKOVÁ, L.: *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. 1. vyd. SPN, Praha 1981.

LIŠKOVÁ, M.: *Zpíváme si s dětmi*. Grada Publishing a.s., 2005. ISBN 80-247-0855-8

LÝSEK, F.: *Metodika hudební výchovy v 1. - 5. ročníku ZDŠ*. SPN, Praha 1975.

PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ, H.: *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2. vyd., Karolinum, Praha 2001.

PETRŽELA, Z.: *Veselé písničky*. 1. vyd. Portál, Praha 2001. ISBN 80-7178-578-8

PILKA, J.: *Sonáta o hudbě*. 1. vyd. Odeon, Praha 1972.

POLEDŇÁK, I.: *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Supraphon, Praha 1984. ISBN 02-008-84

POLEDŇÁK, I., FUKAČ, J.: *Úvod do studia hudební vědy*. Vydavatelství University Palackého, Olomouc 1995. ISBN 80-7067-496-2

RVP pro základní vzdělávání. VÚP, Praha 2005.

SEDLÁK, F.: *Didaktika hudební výchovy 1*. SPN, Praha 1985.

SEDLÁK, F.: *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Supraphon, Praha 1989. ISBN 80-7058-0730-9

SEDLÁK, F.: *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni ZŠ*. SPN, Praha 1985.

STARÁ, E., STARÝ, M.: *Žvanda a Melivo – cvičení na rozvoj slovní zásoby*. Knižní klub, Praha 2008. ISBN 978-80-242-2188-5

ŠIMANOVSKÝ, Z., ŠIMANOVSKÁ, B.: *Hry pro rozvoj zdravé osobnosti*. Portál s.r.o., Praha 2005. ISBN 80-7367-024-0

ŠIMANOVSKÝ, Z.: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Portál, Praha 2001.

TICHÁ, A.: *Učíme děti zpívat*. Portál, Praha 2005. ISBN 80-7178-916-X

VÁŇOVÁ, H.: *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. 1. vyd. Supraphon, Praha 1989. ISBN 80-7058-149-2

VÁŇOVÁ, H.: *Pěvecká tvořivost na základní škole*. 1. vyd. SPN, Praha 1984.

8.1 Internetové zdroje

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vzdelavaci-oblasti-rvp-zv>

<http://www.rvp.cz> (DANIEL, L. – Modul článku je součástí Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785)

<http://www.rvp.cz> (CHARALAMBIDIS, A. – Modul článku je součástí Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785).

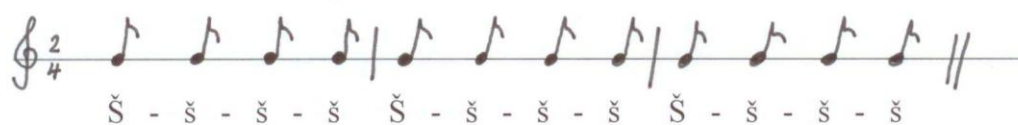
<http://www.wikipedie.cz/hudba>

Příloha č. 1

- děti jsou rozděleny do tří skupin
- jsme ve 2/4 taktu
- každá skupina má svého „udavače rytmu“ s dřívky

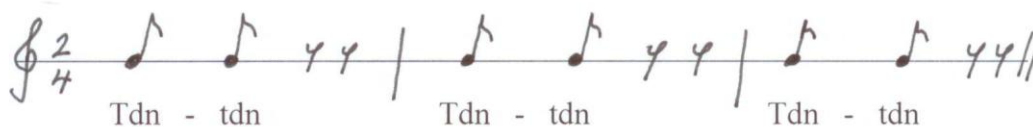
1. skupina:

- na každou osminovou notu předvádí zvuk lokomotivy (Š-š-š-š/Š-š-š-š)

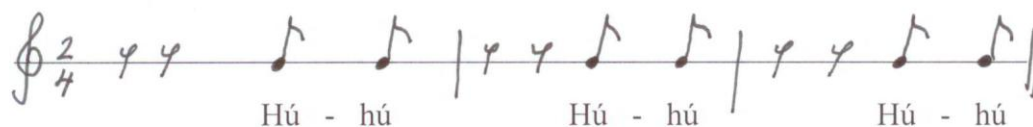
2. skupina:

- na první dvě osminové noty (první dobu) předvádí zvuk jízdy (Tdn-tdn - -/ Tdn-tdn - -)

3. skupina:

- na druhé dvě osminové noty (druhou dobu) předvádí houkání (- - Hú-hú/ - - Hú-hú)

Příloha č.: 2

Kdo tu bydlí?

Je slyšet až na náves,
bydlí v boudě. Je to _____.
(pes)
Přede, mhouří očka.
V pelíšku spí _____.
(kočka)
K obědu pět mrkviček
v kotci snědl _____.
(králíček)
Čtyři nová vajíčka
v kurníku má _____.
(slepička)
Kulatí se v pase.
V chlívků bydlí _____.
(prase)

Bouračka

Jede, jede okolo,
pošťák sedl na _____.
(kolo)
Noviny nám hází,
je celý od _____.
(sazí)
Kolo se mu v blátě smýká,
cestou potkal _____.
(kominíka)
Srazili se, strašná rána,
z plotu se jim chechtá _____.
(vrána)

Můj pokoj

Můj pokoj je plný hraček.
Mám tu dlouhatánský _____.
(vláček)
Dvě červená autíčka,
plyšového _____.
(zajíčka, koníčka)
Postýlku a kočárek -
teď v něm spinká _____.
(kašpárek)
Maličký fén, natáčky,
lopatky a _____.
(smetáčky)
A od tety z Karlína
pannu. Je to _____.
(barbína, blondýna)

Náš dům

V našem domě kdekdo bydlí.
Pan Červený s modrou _____.
(židlí)
Dvojčata Pavel a Petr
vždycky nosí stejný _____.
(svetr)
Žena pana Vomáčky
nesundává _____.
(natáčky)
A pan Tlustý, dobrý strážník,
seká nám před domem _____.
(travník)

Naše třída

Naše třída – to je TŘÍDA.

Po tabuli sviští _____ .

(křída)

Honza luští křížovku,

Lukáš ztratil _____ .

(aktovku)

Radek chodí pořád bos,

boty prý mu sebral _____ .

(kos)

Zuzka píše básničku,

Kát'a má džus na _____ .

(tričku)

A když skončí hodina,

jdeme všichni do _____ .

(kina)

Moje rodina

Můj tatínek Jirka

je hubený jak _____ .

(sirka)

A babička Evička

ráda motá _____ .

(klubíčka)

Sestra Nad'a to je kočka,

má nádherná hnědá _____ .

(očka)

Kutí děda Eda,

vždycky když je _____ .

(středa)

Víš kdo je to Lucinka?

Přeci moje _____ .

(maminka)

